

ARGIA

**ANIZTASUN FUNTZIONALA
DUTEN LANGILEAK**

**LEGEAK LEGE
ZENTRO BEREZIETARA
MUGATUAK**

» JOSEBA GABILONDO: "ESPAINIAKO ESTATUA INPERIOA IZAN DA, SEKULA EZ NAZIOA"

» ESTHER VIVAS: "XX. MENDEAN DESAGERTU ZEN ELIKAGAIEN ANIZTASUNAREN %75"

» TELEBISTAKO GIDOIGINTZA EUSKAL HERRIAN: OFIZIO EZEGONKORRA ETA ERDARARA KONDENATUA

02566
9 778402 139093

Datorren astean

PANORAMA

- 4 Asteko argazkia
- 6-9 Aktualitatea
- 7 Fauna publikoa
- 10 Net Hurbil: Parisko azken baserriak irauteko borrokan

IRITZIAK

- 17 Estitxu Garai Artetxe
- 18 Ana Mendia
- 19 Nerea Ibarzabal
Itziar Bardaji Goikoetxea

Janari industriaren zirrikituak aspalditik aztertzen ditu Esther Vivas katalanak. Elikagaien aniztasun galeraz hitz egin digu besteak beste. (ARGAZKIA: JORDI BORRÁS)

- 38 BIZI BARATZEA
- 40 ARGIA KOMUNITATEA
- 42 DENBORAREN MAKINA
- 48 KULTUR KRITIKA
- 50 ZUZENENKO EMANALDIA
- 51 DENBORA-PASAK
- 52 ARGI-KONTRA:
HANNA KATTO
- 54 BERANDUEGI

AZALEKO ARGAZKIA: DANI BLANCO

SAKONEAN

- 12 | Joseba Gabilondo: "Nitasuna oraintxe ari da agertzen lehenengo aldiz euskal literaturan" / Danele Sarriugarte Mochales
- 20 | Gizarteari ez ezik, ekonomiari ekarpena egiten dioten enpresak / Mikel Asurmendi
- 26 | Txantxiku ikastola: Hezkuntzaren zimenduak lekualdatzen / Itziar Ugarte Irizar
- 32 | Juan Carlos Moreno Cabrera: "Ez dago hizkuntza globalik, ideologia hutsa da" / Mikel Garcia Idiakez
- 33 | Txiolari euskaldunak, komunitate trinko eta aktiboa / Onintza Irureta Azkune
- 34 | Esther Vivas: "Aniztasunaren liluran bizi gara, baina gure elikadura gero eta homogeenagoa da" / Saioa Baleztena
- 43 | Telesailak idatzi egiten dira / Lander Arretxea Bereziartua
- 47 | Arte iruzkina: Jose Ignacio Agorreta / Xabier Gantzarain

ARGIA KOMUNIKAZIO PROIEKTUA HARPIDEDUNEN ETA LAGUNTZAILEEN BULTZADAREKIN ATERATZEN DUGU AURRERA. MILA ESKER DENOI.

**EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO**

**KULTURA ETA HIZKUNTZA
POLITIKA SAILA**

Gipuzkoako Foru Aldundia

DOAN ETA LIBRE

ARGIAKO EDUKIAK KOPIATU, MOLDATU, ZABALDU ETA ARGITARA DITZAKEZU, GURE EGILETZA AITORTU ETA BALDINTZA BERETAN EGINEZ GERO.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Ametzagaiña Taldeko partaidea.

Lehendakaria: Bego Zuza. **Zuzendaria:** Estitxu Eizagirre.

Erredakzioa: Aier Lopez, Estitxu Eizagirre, Gorka Bereziartua, Itsaso Zubiria, Jon Torner, Lander Arbelaitz, Mikel Asurmendi, Mikel Garcia, Onintza Irureta, Pello Zubiria, Unai Brea, Urko Apaolaza, Xabier Letona, Xalba Ramirez.

Diseinua: Sergio Labrador. **Argazkilaria:** Dani Blanco. **Produktzioa:** Antza S.A.L.

Harpidetza: Iraitx Agirre. **Administrazioa:** Jone Arzallus, Mari Karmen Loiarde, Marijo Aiertza.

Salmenta: Idoia Arregi, Ixabel Bereziartua, Karlos Olasolo, Maite Arrieta, Olatz Korta.

Idazkaritza: Aloña Sorluze, Bego Zuza. **Web garapena:** Asier Iturralde.

HELBIDEAK:

Gipuzkoa: Industriadela, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545.

Lapurd, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 473163.

Bizkaia: Eleizalde 1, 2-D. 48600 Sopela. Tel: 94 6765580.

Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3. eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285.

POSTA ELEKTRONIKOAK:

Komertziala: komertzial@argia.eus. Harpidetza: harpide@argia.eus. Erredakzioa: kazeta@argia.eus.

Interneten: www.argia.eus.

Lege gordailua: SS 837-2012. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E.

Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: iametza interaktiboa, S.L.

ARGIA KIDETZA:

Kidetzat harpidetzari lotuta egon beharrean, ARGIA komunikazio proiektua indartzera dago lotuta. Partikular eta kolektiboek, ahal duten eta egokitzat duten ekarpen ekonomikoak egin, ARGIA argitaratzen dituen kazetaritza lanak (aldizkaria, Larrun, Aktualitatearen Gakoak) jasotzeko aukera izango dute. Batez beste, ARGIA Jendeak 12,50 € jartzen ditu hilean proiektua indartzeko.

Erakunde publikoen kasuan, ohiko sistemari eusten diogu. Harpidetza tarifak: ARGIA astero (150 € urtean), ARGIA hamabostean behin (80 € urtean) eta ARGIA hilean behin (42 € urtean).

PANORAMA

Olaturik handienean ere bai

Hamarkada bat baino ez. 2008an, itsaso basak egin zien gonbitea emakumeei lehen aldiz Kontxako Bandera jokatzeko. Itsaso goxoagoa nahiago izango zuten, baina ezin esan ezetz aukera historikoari, "hemen gaude eta ahal dugu" esan omen zuten arraunlari emakumeek. Joan den igandean itsasoak bere petrala erakutsi nahi izan zuen berriz, eta beste behin, olatu bikainei aurre egitea erabaki zuten emakumeek. Urte askoan olatu mentalei, matxistei, aurre egiten zaildu dira, nahiz eta gizarteak gero eta barneratuago duen emakumeek ere arraun egin nahi dutela. Irudian Hibaikaren entrenamenduak.

Argazkia: Gari Garaialde · Testua: Onintza Irureta

t “Zazpi emakume hil dira Melillako kostan, Guardia Zibilak ‘kanporatze azkarra’ ekintza burutu duenean”

@HelenaMaleno

t “Lotsagarria. Guardia Zibila ez al dago heriotzak eragozteko?”

@pilardepe56

t “Eta Kontuen Auzitegiak, edo Estatuko Fiskal Nagusiak, ez al dituzte Guardia Zibilaren mugako ekintzak epaituko?”

@vicentejuan

t “Telebistako albisteak ikusten (LaSextakoak gutxienez) balirudike ito diren emakumeak direla errudunak, itsasoratu izanagatik”

@YolandaLesmes

t “Horrela defendatzen dituzte mugak. Eta Melillako horma gainditzten badute, ostikoak ematen dizkiegu pobrezia izul daitezen”

@Cura_de_pueblo

Independentzia erreferenduma deitu du Kataluniako Gobernuak

Xabier Letona

@xletona

Irailaren 6an sinatu dute Puigdemontek eta Generalitateko kontseilari guztiek U-1erako dekretua. Aurretik, Kataluniako Parlamentuak Erreferendumaren Legea onartu du, espero zen bezala. Junts Pel Sí, CUP eta Germá Gordóren (JxS ohia) 72 botoekin atera da aurrera kontsulta arautuko duen legea. CSQP abstenitu egin da. C's, PSC eta PPK Legebiltzarretik alde egin dute bozketan parte hartu gabe. Osoko bilkura luzea izan da oso, eta katramilatua, aldekoek aurrera egin nahian eta aurkakoez ahalik eta gehien zangotrabatuz. Saioko harribitxia Legebiltzarreko 81.3 araua izan da: honek ahalbidetzen du osoko bilkura etetea eta, gehiengo osoa badago, lege bat edo

proposamen bat bideratzea egunean bertan. Halako lege garrantzitsu bat onartzeko halako arau bat erabiltzea demokraziaren aurkatzat jo du oposizio osoak eta honen inguruko kontsulta juridikoak eta hainbat bilkura eskatuz, behin eta berriro lortu du atzeratzea Erreferendum Legearen eztabaida.

CSQPk ere osoko bilkuran erakutsi du erreferendumarekiko bizi duen apurketa. Taldeko bozeramale Lluís Rabelek bere ikuspegia azaldu behar zuenean, Joan Giner diputatuak hitza eskatu dio Forcadelli, eta azaldu dio bere taldea bitan dagoela zatitua eta, beraz, berak ere hitz egin nahiko lukeela. Rabelek ez du denbora partekatzea onartu eta horren aurrean CSQPko lau diputatuk alde egin dute aretotik.

Espainiako Gobernuak berehala eraman du gaia Auzitegi Konstituzionalera.

“Errekor historikoak klixe meteorologiko bihurtu dira”

NAOMI KLEIN, KAZETARIA

Irma urakana gogor kolpatzen ari den honetan, hona Kleinen hitzak: “Errekor historikoak klixe meteorologiko bihurtu dira, eta ez dugu askorik entzungo klima aldaketaz. Baina klima gertakari batek ezustean joko bagintu bezala jokatzeko dugun bakoitzean, inork aurreikusi ezin zuen Jainkoaren ekintza bailitzan, kazetariak oso erabaki politikoa hartzen dute (...) Zientzialariak aspalditik ari dira honelakoak iragartzen, horixe da egia. Ozeanoetako tenperatura igoerak ekaitz handiagoak eragiten ditu. Itsas maila altuagoen ondorioz, ekaitz horiek lehen iristen ez ziren lekuetara iristen dira. Klima beroagoek prezipitazioetan muturrez mutur ibiltzea dakarte: lehorte sasoi luzeen ostean elur edo euri jasa handiak datoz”. **THE INTERCEPT (2017-08-28)**

FAUNA PUBLIKOA

**"Ni saiatzen naiz denekin
hitz egiten eta gustatuko
litzaidake denek denekin
hitz egitea"**

**Txomin Sagarzazu,
Hondarribiko alkatea (Antxeta Irratia)**

Pontzio Pilatos alardean

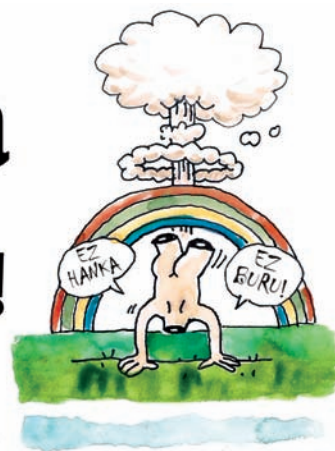
Gorka Bereziartua Mitxelena
@boligorria

Iturri fidagarriek diotenez, Txomin Sagarzazuren aurretik Hondarribiko gauza publikoaren burua zen Aitor Kerejeta-ri txankleta oso bat kabitzen zitzaion ahoan, hasten zenean medioekin hizketan, eta galdetzen ziotenean irailaren 8an emakumeek soldadu gisa ateratzeko aukeraz. Desfile parekidea deskribatzeko "inposizio" hitza erabiltzen zuen (Berria, 2008-IX-8) eta ez zeukan dudarik Jaizkibel konpainiari "manifestazio" deitzeko (Diario Vasco, 2007-IX-9). Sagarzazu ez da hain naguxitua fauna publikoa aurrean duenean. Urteak ere ez dira debalde pasa, beste herrietan erakutsiz -Lekeitio, Tolosan, Beran...- Hondarribiarentzat ere saihestezina den bidea.

Sagarzazu saiatzen da beraz, hori dio. Gustatuko litzaioke eta abar. Baina gero ekintzak daude, diskurtso zentrista moderatu santu horri egoskorki kontra egiten. Adibidez: jaietako kartelean konpainia parekidea kanpo utzi du Udalak, alardearen egunean pankarta bakarra kendu du polizia munizipalak -hau zioen: "Inoiz ez zara borroka honetan bakarrik egongo. Aupa Jaizkibel. Gora borroka feminista"- eta desfile baztertzaileari harrera egin ondoren, gizonki hartu du parte Sagarzazuk segizioan -"bi potrorekin" idazteko zorian egon naiz-. Denek denekin hitz egin behar dutela, baina denak ordezkatu behar dituen alkatea, baztuekin bakarrik.

Hondarribiko historiak leku bat dauka gordeta urteroko ikuskizun lotsagarri honekin bukatzeko ausardia duen alkatearentzat, zeinak, hori da peajea, ezingo duen izan plastikoko beltzaren atzeko ultra horien morroi. Ausardia hori ez daukanak ezagutzen du tokatuko zaion pertsonaiaren fama txarra: kristauak oraindik ez diote barkatu Pontzio Pilatosi eskuak garbitu izanaren asunto hura. ■

**EZ
HANKA
EZ
BURU!**

AÛR

ANALISIA

Europar hartutako txorrotako ur laginen %70etan mikroplastikoak aurkitu ditu ikerketa batek.

Oharkabeko eskandaluak

Unai Brea

@unaibrea

ARGAZKIA: DANI BLANCO

Milioika tona plastiko ingurumenara jaulkitzeak sortzen dituen arazoez oharturik, gure agintariekin aspaldi heldu zioten material horrekiko bizikidetzaren modu arrazionalagoan antolatzearen lanari. Hurrengo pasartearen irailaren 26an izango da; egun horretan, Europako Batzordeak plastikoen estrategia berria eztabaidatuko du.

Ez dakigu mahaiaren inguruan jesarriko diren kontuan hartuko ote dituzten joan den astean plazaratu ziren mikroplastikoei buruzko ikerketaren emaitzak. Jakin bagenekien halakoen pilaketak ozeanoetan arazo latzak sortzen dituela, zuzenean fauna kaltetuz, eta zeharka gu, fauna hori jateko ohitura dugunez gero. Orain zabaldu dena da –ez lehenengoz, dena esatera– txorrotako ur ustez garbiarekin batera ere plastiko ugari irensten dugula. Europar, zehazki, edaten dugun hamar tragotik zazpitan. Eta plastikoa erekin, hark dakartzan kutsatzaile ugari.

Herritar onberak pentsatuko du tamaina horretako mehatxu bati erantzun sendoa emango diotela osasun publikoaren babesteko ardura dutenak. Baina logikarik sinpleena ere deformatu egiten da

tartean milioika euro, edo dolar, mugitzen dituzten industriak daudenean.

Glifosatoa

Adibide bat: Europako Batzordeak beranduenez abenduaren 31rako erabaki behar du ea baimena luzatuko dion 2015ean Minbizia Ikertzeko Nazioarteko Agentziak “seguraski kantzerigeno” izendatu zuen glifosatoari. Zergatik ez dago debekatuta honezkero? Europako hiru agentziak, tartean elikagaien segurtasunaren zaindaria den EFSAk, esan dutelako ez dagoela arrazoirik glifosatoa –munduan gehien saltzen den herbizida– kaltegarria denik esateko.

Martxoan AEBetako epaile baten aginduz argitara ekarritako Monsantoaren barne-agiri batzuek erakusten dute enpresak aspalditik zekiela glifosatoak mutazioak eragiteko gaitasuna zuela. Uztailean, berriaz, ikertzaile independente baten txostenak erakutsi du EFSAk eta enparauek konposatuaren arriskua frogatzen duten zazpi ikerlan baztertu zituztela, hartaz kezkatu beharrik ez dugula ebazteko. Isilean joan da eskandalua, herritarren pozoiketa masiboaz ari garenean ohi denez.

EKONOMIAREN TALAIAN

Politika sozialak ezartzeko burujabetza

Juan Mari Arregi

Joan den astean, euskal gehiengo sindikala osatzen duten ELA eta LABek ekintza batasuna irudikatzen duen beste urrats garrantzitsu bat egin zuten, “burujabetza prozesu aldebakarreko eta sozialaren” alde. Pauso esanguratsua Euskal Herriko gehiengo sozialaren interesen zerbitzura. Aitortzeko modukoa eta txalogarria da ekimena, sindikatu aberztaleen batasunerantz mugarria izan daiteke-eta.

Egongo da esango duenik eremu politikoan “sartzea” dela, alderdi politikoek protagonista izan behar omen duten tokian. Sindikatuak, baina, eskubide osoa dute politika sozial, ekonomiko eta laboralak eskatzeko, gehiengoen langile eta pentsionistek osaturiko jendarteari bete-betean eragiten baitie. Politika horiek nork erabaki, hobeak edo okerragoak izango dira. Testuinguru horretan, logikoa da salatzen dutena: Espainiako Estatuarekiko menpekotasunak kalteak ekartzen dizkie langile eta pentsionistei; gainera, agintariekin ez dute borondateirik egoera hori gainditzeko eta aldebikotasunak ez du funtzionatzen. Ondorioz, prozesu subiranista aldebakarreko eta sozialaren alde daude sindikatuak.

Apustu horrek eragina izango du prozesuan hartu beharreko erabakietan. Horregatik diote beharrezkoak direla “ezkerreko aliantzak”. Burujabetzarik ez izateak zailtasunak ekarri ditu negoziazio kolektiboan, jendea pobretu du, lana prekarizatu eta pentsioak eskastu. Burujabetzaren bidez eta euskal gehiengo sindikalak bultzaturik, aurrekontu eta politika fiskal sozialak ezar daitezke, ez eliteen zerbitzura, baizik eta jendartearen gehiengoaren mesedetan. Horretarako burujabetza mota batek baino ez du balio: osagai sozial indartsua duena.

ERREKALEOR

Argindar sorgailu eolikoa

GASTEIZ. Maiatzean argindarra moztu zioten Errekaleor auzoari eta hainbat proposamen egiten ari dira energia burujabetzaren bidean. Tartean, Piggott motako sorgailu eolikoa eraiki dute, bi aste iraun duen tailerrean. Masta falta zaio funtzionatzen hasteko eta hori eraikitzeko beste tailer kolektibo bat antolatu dute. Haize errotak dituen hiru palak berdinak izateko egurra eskuz landu dute, baita elektrizitatea sortzeko bobinak ere. Hamabi lagunek parte hartu dute eta lau hizkuntzatan izan da tailerra.

Itxialdiak, borroka asteak eta grebak hezkuntzan

Mikel Garcia Idiakez
@mikelgi

Hezkuntza arloan bero bukatu zen ikasturtea EAEn eta indartsu ekingo diete berriz murrizketen aurkako mobilizazioei: abendura bitarte, greba orokorra eta sektorekakoa, itxialdiak, elkarretaratzeak, solasaldirako tarteak, salaketa egunak, borroka asteak eta manifestazioak iragarri dituzte.

Iraila-urria

Steilas, LAB eta ELA sindikatuak egin dituzte deialdiak eta unibertsi-tatez kanpoko hezkuntza publikoan izango dute eragina. Itxialdiak, world-kafeak, salaketa eguna eta elkarretaratzeak antolatu dituzte iraila eta urrian.

Greba egunak

Urriaren 28an manifestazioa egingo da, aza-roan lau borroka aste eta lau greba egun sektoreka (haurreskolak, sukaldaritza/garbiketa, hezkuntza berezia, eta irakasleak), eta sektore guztien greba abendua-ren 12rako deitu dute.

Jaurlaritzari presioa

Sindikatuaren esanetan, Eusko Jaurlaritzak ez die euren aldarrikape-nei erantzun eta ez du negoziatzeko asmorik agertu. Neurri zehatzak eskatzen dituzte inbertsioari, plantillari, ordezkapenei, ikasle-ratioari... lotuta.

PREKARIETATEA

%94,4

aldi baterako sinatutako kontratuak izan dira abuztuan, Hego Euskal Herriko enplegu zerbitzu publikoek erregistratutako datuen arabera.

169.161 langabeetatik %56,7 emakumeak dira eta %43,3 gizonak. %12,7koa da langabezia tasa; Europar Batasunean berriz, %7,7koa.

OKUPAZIOA IRUÑEAN

Bizitoki baten beharrak elkartuta, kalean bizi ziren hainbat lagunek abandonatuta zegoen etxe hutsa okupatu dute Iruñean. Etxea txukundu eta proiektu komunala abiatu dute, "horizontaltasunean eta elkar laguntzan" oinarritua. Etxebizitzaren jabeak salaketa jarri du.

ARALARKO PISTA

Eguzki Talde Ekologistak eta Landarlan Ingurumen elkarteak fiskaltzarengana jo zuten duela urtebete, Intzentsao-Goroskintu pista proiektuak Aralar Natura Parkearen legedia urratzen zuela iritzita. Fiskaltzak Tolosako epaitegiaren esku utzi du auzia.

GAZTE EUSKALDUNAK

Udalerrri euskaldunetako gazteek Orion ezagutuko dute elkar. UEMAk Salto! Gazte Topaketak antolatu ditu; euskaraz bizi diren gazteak euskararen inguruan kontzientziatzea eta besteengan eragitea lortzea da helburua.

Parisko azken baserriek ez dute hil nahi itota alferrikako hormigoitan

Pello Zubiria Kamino
@pellozubiria

Paris inguruetan desafio itzela jokatzeko da hilabeteotan. Alde batetik munduko bi enpresa talde indartsuenetakoa 3.100 milioi euroko negozioa errematatu nahian. Bestetik, 26.000 biztanleko Gonesse herria, hiriburuaren azpiegitura eta zerbitzuz dagoeneko gainezka egonik bere azken soro emankorretatik 300 hektarea gal ditzakeena, etxalde, nekazari eta guzti. Notre Dame des Landeseko ZADaren ondoan, apuntatu EuropaCity izena alferrikako proiektu erraldoien artean.

Paris handira hegazkinez hurbiltzen denak Roissy-Charles De Gaulle aireportu erraldoira, leihatilatik ikus ditzake inguruetakoko soro eta baratze zabalak. Hegazkinen pistak batetik –aldamean dago bigarren aireportu bat, Le Bourget–, trenbide eta autopista sarea bestetik, alimaleko zentro komertzialak alde orotatik... Parisen atean 700 hektareatan oraindik garia, koltza, eguzki-lorea edo klase guztietako barazkiak ekoiztea ez ote da miraria?

Sorok ez dute luze iraun behar, hala ere, horietako 300 hektarea lur emankor desjabetu ondoren Euro Disney txiki utzi behar duen EuropaCity mega-parkea eraikitzea lortzen baldin badute 2024rako. Frantziako Estatuan gizarte mugimenduek *Grands Projets Inutiles* izendatu dituztenetan famatuena baldin bada Ar Naoned inguruko Notre Dame des Landesko aireportu proiektua, EuropaCity asmoak ez du meritu gutxiago kategoria berean sartzeko.

Egin kontu. 15 hektareatan parke tematikoa, ur, elur eta abentura parkez osatua. 5 hektareatan zirko egonkorra, ikuskizun sala, erakusketa, zinema zentroa eta kultur espazioa, gazteei zuzendua. 23 hektarea zentro komertzialetrako, bi gehiago jatetxez beteta, beste bi biltzar eta seminariotarako, 10 hektarea parke, 7 gehiagotan hiri baratzeak –benetako ortuak betonez suntsitu ostean–, hotel berrien artean 2.700 gela eskainiko dituzte... Eta zerrenda luzatuz doa 300 hektareak osatu arte.

Inbertsioa ere tamaina berekoa da: 3.100 milioi euro. Horrelako proiektu faraonikoaren antzean, korporazio jigganteak egon behar derrigor. Alde batetik Immochan, zentro komertzialetan txapeldunetako bat den Auchan taldearen higiezin konpainia. Auchan esatea da Mulliez taldea esatea, alegia Jardiland, Decathlon, Simply, Kiabi, Alcampo, Leroy-Merlin, Bricomart, Norauto, Midas, Sabeco... eta askoz gehiagoren jabeak. Frantziako familiarik aberatsenetakoa osatzen dute Mullieztarrek. EuroCity operazioan sozio daukate Wanda txinatarra, munduko indartsuena erakuntza promozioetan eta zinema aretoetan, 130.000 langile, sustraiak zabalduz kirol, osasun, teknologia eta beste hainbat alorretan.

Nork egin liezaioke aurre –bizirik ateratzeko itxaropenez– horrelako Tartalo pareari? Ez bederen politikari profesionalek. Paris eta inguruetakoko plangintza estrategikoa egitea bere gain daukan Grand Paris Aménagement erakunde publikoa laster konbentzitu zuten proiektuaren onurez, orobat Gonesseko udala.

Zalantzarik baldin bazegoen, 2014an Laurent Fabius (PS) atzerri ministroak deklaratu zuen: “Aurreikusten diren zuzeneko 11.500 enpleguekin, EuropaCity lehen mailako proiektua da. Gure lurraldea egituratuko du eta biziberrituko dio ekonomia”. Eta gobernuak hala erabakita, laster iritsi ziren gehien oniritziak, EuropaCityrekin bat egin zuten Parisko

museo handiek, zein Frantziako motorra den Paris metropolitanoko agintari nagusiek.

Paris metropolitanoaren zati den Val-d’Oise departamenduan dago Gonesse bere 26.000 biztanleekin. 2000. Urtean azaldu zen telebista guztietan, bere lurretan erori baitzen su harturik Concorde hegazkin supersonikoa; gutxiatik ez zen lehertu kaleko etxeen gainean.

Soroak suntsitu, diru publikoa xahutu

Aspaldi iritsi zen Paris handiaren presioa inguruotara. Bi aireportu handienak, zentro komertzialak, autopistak, klase guztietako azpiegiturak... eten gabeko lurzoru galtzea, 90eko hamarkadan larriagotu zena. Gonesseko Triangelua delakoak osatzen du azken hamarkadetan bizirik iraun duen nekazaritza eremu bakanetakoa. Ez jainkoek egindako mirariz, ordea. EuropaCityk traba egingo dion harri txintzar bakararra aurkitu du luzaz: eskualdeko 15 elkartek osatutako Collectif pour le Triangle de Gonesse (CTG) taldea.

Lekuko militante eta elkarrekin urteotako borroketan ezagutu dituzte lurraldearen planifikazioarekin hasten diren dinamika korapilatsuak, ikasi dute legeak eta prozedurek lagatutako zirrikituak baliatzen. Zenbait proiektu handi gelditzea lortu dutelako daude hemen hainbeste hektarea lur 2017an oraindik soro.

EuropaCityri baimenak emateko eztabaida publikoaren epean CTG kolekti-

Ian Dalipagic eta Jérôme Fourcade Reporterre atarirako egindako bideoan, Jacques Poix Gonesseko azken laborarietakoak, dagoeneko jatetxe eta zentro komertzialetan inguratutako bere ortuan xarbota biltzen merkaturako. Lurrok duela hilabete batzuetatik ez dira bereak, EuropaCity eraikitzeak desjabetu dizkiote. "Hiri baratzeta diote? Zirkoa izango da. Barandak egongo dira, zu egongo zara erdian eta jendea begira ea lana nola egiten duzun. Ni laboraria naiz, ez pailazoa!"

boak, herritarrak mobilizatzearaz gain, alternatibak ere mahai gainean jarri ditu, Mulliez eta Auchanen proiektu handiarekin eratzeko moduan, eskualdea biziberritu eta nekazaritza megapoliaren sarean integratzeko lau proposamen planifikazioko profesionalek eta gizarte eragileek eraikiak.

Diru publikoarekin egitear diren iruzurra ere salatzen dute: "EuropaCity diru pribatu hutsez finantzatu behar dutela dioten arren, lurra merke desjabetzeaz gain funtsean diru publikoaren beharra du metro eta autopistak eraikitzeke, interes orokorrari iruzur egiten diote beraz. Eta Auchanek bezala zenbait hautetsik aipatzen dituzten enplegu kopuru horiek gezurtatu egin dituzte ikerketa independente guztiek. Benetan sortuko duten enplegua izango da beste lanpostuak beste nonbait

suntsitzearen truke, hirietan eta dagoeneko bezero faltan dabilen merkatal guneetan. Horregatik hasi dira entzuten ahots asko salatzen dutenak proiektu kaltegarri hau ekologia, ekonomia eta gizarte arloetan, Frantziak COP21ean hartutako konpromisoak urratzeaz gain".

Eta zer diote baserritarrek? Nonbait gertatu baldin bada Pierre Bitoun soziologoak bere azken liburuaren tituluaren ipini duen nekazarien hilketa *«Le Sacrifice des paysans, une catastrophe sociale et anthropologique»* – Paris megapoliaren eskualde zabalean izan da. Hiriaren presio jasanezina batetik, nekazaritzaren industrializazioa bestetik, laborari bakan batzuk besterik ez dira geratzen orain Gonesseko alorretan.

Reporterre webguneak horietako batzuek aurkeztu ditu *Ces ultimes te-*

rres agricoles qui résistent encore à la bétonisation du «grand Paris» kronikan. Nekaturik eta etsita daude, batzuek dagoeneko desjabetutako lurretan ari dira ahal duten bitartean, denek sentitu dute hiri erraldoiaren hatzaparra gero eta hurbilago, zepoa zintzurtean gero eta estuago. "Ez dakit zer egin behar den –esan du Jacques Poixek–. Horientzako lurra ez da negoziatua baizik".

Abuztuan arnasaldia iritsi zaie: agintarietako dosieraren interes publikoa aztertzeke izendatutako komisarioak EuropaCityren kontrako txostena argitaratu du. Promotoreei ez zaie gustatu, baina fite erantzun dute ez diela axola komisario horren gomendioa, ez delako loteslea, Udalak eta agintarietako daukela erabakitzeke eskumena. Eta politikoei badakigu zer egingo duten. ■

50 urtez elkarrekin

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 23 · 20004 Donostia
T. 943 420 624
info@zinkunegioptika.com
www.zinkunegioptika.com

Joseba Gabilondo, literatur ikerlaria

«Nitasuna oraintxe ari da agertzen lehenengo aldiz euskal literaturan»

Miopea da Joseba Gabilondo ikerlari euskaldun amerikartua: hemengo gauzak oso gaizki ikusten ditu, oso urruti dagoelako; gauzen itxura orokorrari, orde, bikain antzematen dio. Elkarriketa honetan, Michiganetik erreparatu diogu Euskal Herriari.

Danele Sarriugarte Mochales

@daneleSM

ARGAZKIAK: DANI BLANCO

Gazterik joan zinen Ameriketara.

Bai, masterra eta doktoradutza egitera joan nintzen, eta Euskal Herrian baino urte gehiago daramat han. 24 urterekin joan nintzen, orain dela 30 urte, beraz amerikarragoa naiz euskalduna baino.

Hala uste duzu zuk?

Ez, hau ez da kuantitatiboa, ez dira orduak zenbatzen. Beste modu batera esan diezazuket: hemengo gaiei buruz idazten dut, baina ezingo nintzateke hemen bizi.

Zergatik?

Honek halako klaustrofobia fisiko bat ematen didalako: mendi gehiegi, leku gutxiegi, gauza txikiegiak eta denak elkarri pegatuta... Etxeak, hasteko. Ni han oso etxe normal batean bizi naiz, baina lorategi bana du aurrealdean eta atzealdean. Nire hirian natura dago, beheko parkera jaisten naizenean han ikusten ditut oreinak, koioteak, arranoak... Ni bizi izan naiz hiri handietan, Los Angelesen eta Tokion adibidez, gazteagoa nintzenean oso kosmopolita izan nahi

nuelako, eta lortu nuelako gainera, baina gaur egunean erabat baserritartu naiz, eta, Manhattanera joaten naizenean, iritsi bezain pronto pentsatzen dut ea jende hori nola bizi daitekeen hainbeste zementuren erdian.

Bestalde, zuek bizi zareten munduan bi graduko separazioa dago, alegia, mundu guztiak ezagutzen du mundu guztia, eta taberna batera joan eta han topatuko duzu ez dakit nor eta esan go dizu ez zitzaioa gustatu zure liburua. Badakizu zenbat euskaldun dauden Michiganen, gutxi gorabehera 10 milioi lagun bizi diren tokian?

Bat bakarra?

Horixe, neu bakarrik. Nik badakit kalea ateratzen naizenean inork ez didala ezertxo ere esango nire liburuei edo artikuluei buruz.

Hala ere, hori guztia jakin gabe joan zinen. Zergatik Amerikako Estatu Batuak?

Sasoi haietan semiotika zen guztion obsesioa. Gaztea nintzen, aukera nekane, eta pentsatu nuen semiotikari bu-

ruz gehien zekiena non, ba hara joango nintzela. Yuri Lotman zen tipo hura, eta Estonian zegoen. 1987an geunden, 1989a baino lehenago, beraz Sobietar Batasunaren parte zen Estonia. Erabaki nuen baietz, banindoala, eta hemen Donostian hasi nintzen zirilikoa ikasten, Madrilera joan nintzen estatuko etxe sobietarren komisario nagusiarekin hitz

Joseba Gabilondo

Urretxu, 1963

Idazlea, irakaslea eta literatur ikerlaria. 30 urte egin ditu AEBetan, hainbat tokitan, eta gaur egun, Michiganeko Estatu Unibertsitatean ari da irakasle. Hamaika artikulua eta saiakera argitaratu ditu; azkena, Txalapartaren eskutik: *Populismoaz. Euskal independentzia eta sintomen politika globala* (2017). joseba.net webgunean dauzkazue haren argitalpen guztiei buruzkoak.

egitera eta afaltzera... Prest nengoen bloke komunistara joateko. Baina baktek harrapatu ninduen eta esan zidan: "Hi zoratuta hago, hik Ameriketara joan behar duk, ez Estoniara!". Badakizu zeinek?

Ez...

Jon Juaristik. Hark zuzendu zidan lizentziaturako tesia, eta eman zidan gaia hain ona zen, ezen, ni AEBetara ailegatu nintzenean, abangoardian bainengoen; hangoek ez zekiten nik baino gehiago. Hari zor diot nire bizitzaren erdia, nahiz eta, gerora, bere lanaren kontra idatzi dudana oso kritikoki.

Eta zer gai eman zizun bada?

Derrida. 1987an, orduantxe ari zen dekonstrukzioarena pizten, oraindik ez zegoen itzulpenik, frantsesez irakurri behar zen dena.

Oker ez banaiz, Hispanic Studies-en barruan diharduzu. Azalduko zenidake zertan datzan hori?

Espainiaren arazoa aztertzen dut, teorikoki. Eta ni, gainera, egin dudana azterketarengatik, konbentziturata nago Espainia badela estatua baina hain zuzen porrot egin duela nazio gisa, ez duela sekula lortu bere burua nazio gisa eraikitzea. Hispanismo guztiairen edo gehiengoaren kontra doa hori.

Beste hispanistek zer pentsatzen dute?

Oraingoz ez didate sinesten, jakina, baina nik uste dut aurrerapen handiak egin ditugula. Hemen, egoera geopolitikoa-gatik, ez duzue hain zuzenki ikusten, baina han argi eta garbi ikusten da Espainiak eta gaztelaniak, gaur egunean garrantzirik izatekotan, Latinoamerikari esker daukatela.

Pasadizo bat kontatuko dizut, nire ikasle bati buruzkoa. Nire lagun hispanistek barre egin zioten, baina nire ustez ikasle hark arrazoia zeukan: ikasleari galdetu zioten ea Espainia non zegoen, eta hark erantzun zuen Mexikotik hegialdera egon behar zuela, han nonbait, Latinoamerikan. Eta halaxe da.

Azalduko zenidake apur bat xeheago espainiar nazioaren porrota?

Oso era psikoanalitikoan esanda, Espainiako Estatua inperio bat izan da, ez da sekula nazio bat izan. XIX. mendean de-segin zen inperioa, gehiena mendearen

hasieran (1810-1825) eta azken zerak, berriz, 1898an. Espainiak ez du gainditu oraindik bere kondizio post-inperialista, ez du onartu; ez du barneratu eta bere errelatoan sartu. Espainiako nazionalismoa ukazio horretatik abiatzen da hain zuzen, eta ukazio horren beharrak definitzen du; beraz, nazionalismo espainola beti da Bestearen ukazioan oinarritzen den nazionalismo post-inperialista bat.

Martutene-New York. Euskal postnazionalismoaren utopiaz eta globalizazio neoliberalaren krisiaz (EHU, 2013) liburuan haxe idatzi zenuen, besteak beste: euskal idazleek gatazkari buruz ganoraz idatzi ote duten galdera tranpa bat dela.

Alde batetik galdera ebidentea dago, galdera ideologikoa, eta gero, ideologia horren atzean, hainbat maniobra politi-

ko daude, inkontzienteki edo inplizituki onartuak.

Galdera horren atzean zer dagoen inplizituki? Bada euskal idazleek gatazkari buruz ganoraz idatzi ote duten galdetzea da ea emakumeek idatzi dezaketen galdetzea bezalaxe. Azken batean, galderarik orokorrena izango litzateke ea Besteak (euskaldunak, emakumeak...) zerbait idatz dezakeen. Galderak berak inplizituki eta politikoki baieztatzen du Besteak ezin duela ezer idatzi, hain zuzen horregatik egiten da galdera, bestela ez litzateke egingo. Eta beraz galdera horrek beti ekarriko du, inplizituki eta aurrez, ezetza: ez, euskal literaturak ez du gatazka ondo adierazi eta ez du sekula egingo. Galdera horrek azken korolarior bezala zera dakar, ez dagoela euskal literaturarik, edo euskal literatura ez dela gai euskal errealitatea adierazteko

eta beraz baliogabea dela, jardun sinboliko hutsa.

Nola erantzun dakioke?

Buelta eman behar zaio, zeren zenbat eta gehiago saiatu frogatzen euskal idazleek idatzi dutela gatazkari buruz, orduan eta gehiago subordinatuko zara, zure subordinazioa barneratuko duzu eta subordinazio hori bihurtuko da zure izaera eta zure biografia.

Beraz, galderari buelta emateko bi aukera daude. Bata da Zizek-ena. Galdera: "Euskal literaturak ondo errepresentatu du gatazka?" Erantzuna: "Bai, tomateak asko gustatzen zaizkit". Beste aukera da, hain zuzen, honi buruz idaztea eta nolabait maniobra ideologikoaren atzean dagoena erakustea. Eta ozen aldarrikatzea ez dela galdera isolatu bat baizik eta bestetasunarekiko beti maniobra-

tzen den mekanismo oso unibertsal bat. Hortik dator Fernando Arambururen *Patria* eleberriaren arrakasta: euskal literaturaren ezintasuna aldarrikatu, eta gero bere eleberri jasanezina aurkeztu gatazkaren adierazle zilegi bezala.

Literatura indarra galtzen ari dela iruditzen al zaizu?

Hori, horrela jarrita, literaturgileen lantua baizik ez da. Arazoa ez da hori, hau baizik: zer funtzio bete du literaturak XX. mendean euskal kulturari? Bada, mendearen bukaerara arte, nazioaren alegoria idaztea izan du funtzio nagusi, une horretan ez baitzegoen beste bide politikorik nazioa irudikatzeke. Orain, ordea, politikoki irudika daiteke nazioa. Bestalde, teorikoki esanda, baieztatu daiteke Atxagak eta abarrek lortu dutela nazioa literaturan irudikatzea (Obaba), baina, orduan, ez dituzte nazioa eta estatua uztartu: horren guztiaren ondorioz, gaur egun, literaturak ez du funtzio politiko bat betetzen, zeina berez ez zitzaion tokatzen. Hortaz, literaturgileek utz diezaiotela negar egiteari. Ulertu behar dute beste espazio batean daudela eta literaturak beste funtzio batzuk dituela Euskal Herrian.

Eta zer funtzio legokioke bada literaturari orain?

Legokiokeena ez da hain interesgarria, gehiago interesatzen zait zer funtzio betetzen ari den literatura jada. Jakina, nazioa errepresentatzeari uzten diotzunean geratzen zaizun bigarren espazio nagusia da espazio indibiduala, askoz gertuago dagoena biografiatik eta abar. Espazio hori ez dugu ondo ulertu oraindik, zeren, probokazio bezala esanda, Euskal Herrian orain dela gutxira arte ez da ni-rik egon: horretarako burgesia bat behar da, espazio pribatu bat, eta gu beti bizi izan gara manifaz manifa eta bizilagunak zer esango. Ni-a, Euskal Herrian gertatzekotan, oraintxe hasi da lehenengo aldiz sortzen, eta iruditzen zait literaturak hobeto ulertu beharko lukeela dagoeneko egiten ari dena, eta askoz gehiago sakondu beharko lukeela horretan. Literaturak askoz serio kiago hartu beharko luke daukan espazioa. Adibidez, oraindik ez da ondo esplikatut zergatik izan duten arrakasta Eider Rodríguez ipuinek, eta horietan topatuko dugu nahi eta espero ez dugun ni bat eta errealtate bat.

Bestetik, errealismo forma berri batzuk sortu dira, ez nazio bat eraikitzeke, baizik eta nazioaren trapa zahar denak ateratzeko. Adibidez, nobela beltzak bali du gizarteko periferia zikina azaltzeko, eta zikintasun horretan, askotan, askoz hobeto adierazten duzu zer den hiria, zer den nazioa.

***Ocho apellidos vascos* filmari buruz ere idatzi duzu. Film horretan, espainolek euskaldunen eta andaluziarren lepotik egiten dute barre, eta galdetu nahi nizuke ea zer iruditzen zaizun alderantzizkoa egitean gertatu dena, hots, nola ikusten duzun ETB1eko *Euskalduna naiz, eta zu? saioaren* harira piztu den polemika.**

Hasteko, ulertu behar dugu *Ocho apellidos vascos* espainolada bat dela, eta [Miren] Gaztañagarekin-eta gertatu dena ulertzeko, berriz, ikusi behar da nork kudeatu dezakeen eta erabili dezakeen *españolada*, eta nork ez.

Zer da espainolada?

Españoladaren sorreran zer dagoen? *Carmen*. Frantses batek idatzi zuen, gainera. Espainolek hartu zuten beste batek beraiei buruz egindako aurkezpene eta gero, hori garatu zuten zarzuelaren, operaren eta zinearen bidez.

Eta zer da *Carmen*?

Carmen ez dago espainolik. *Carmen*en daude euskaldun bat eta andaluziar bat. Zein dira Espainiako Besterik ezagunenak? Bada, bata, andaluziarra, ijitoa, afrikarra, eta bestea, berriz, espainolak baino espainologoa den arraza ez kontaminatua, benetako espainol ez-espainola: euskalduna. Carmenek, nobelan, euskaraz seduzitzen du Don Jose eta, gero, Don Josek hil egiten du Carmen. Orduan dauzkazu emakume engainatzaile ijitoak eta euskaldun autentiko biolentoak, eta hortik sortzen da *españolada*.

1845ekoa da *Carmen*, Espainiak kolonia gehienak jada galdu zituenekoa, eta obraren muina hauxe da: Espainiako barne Besteen arabera (euskaldunak, ijitoak...) baino ezin direla definitu espainiarrak. Beraz, identitate espainola beti eraiki da espainolak ez diren espainolekiko gozamenaren bidez eta beren arteko biolentzia gozatuz. Porno etnikoa da, espainolek beti voyeur erara gozatzen dutena, espainolik agertzen ez den obra bat baitago oinarrian. XXI. mendean, neoliberalismoak eta krisiak

Off the record:

Elkarriketaren osteko elkarriketa

Halako batean, kafetegia bete egin da, eta kanpora atera gara elkarriketa lasai bukatzeko. Grabagailua amatatuta, ordea, hizketa ez da eten: elkarriketatua hasi zaio orain elkarriketatzailari bertako kontuez galdezka. "Zuk uste zenuen ni elkarriketatzera zentozela, baina, egiatan, nik elkarriketatuko zaitut zu" esan dio, probokatzaile. Miopeak halaxe osatzen baitu irudia, bertakoekin elkarlanean.

halako egonezin politiko eta historiko bat sortu zuten Espainian, ez zegoen zeruertzik, eta espainolek zer egin zuten, bada beren esentziara itzuli, eta *Ocho apellidos vascos* sortu.

Hori argituta, zer gertatu da *Euskalduna naiz, eta zu? saioarekin?*

Tabu bat hautsi da. XIX. mendetik hasita, espainiarrek esan izan dute beti huts egindako proiektu bat dela Espainia, hirugarren mundua dela, Dumas zuzen ze-

bilela eta Afrika Pirinioetan hasten dela, Espainiak ez daukala itxaropenik... Ortega y Gassetek zioen hori, espainoletan espainolenak. Beraz mezua ez da inondik ere berria, ez da eskandalagarria. Tabua haustek ekarri du eskandalua.

Tabua zertan datza?

Porno etniko espainola da, espainolak dira ikusle (subjektu) eta, beraz, euskaldunok pertsonaia (objektu) izan behar dugu. Euskaldunok ezin dugu posiziorik

inbertitu, ezin dugu ikusle bihurtu eta pornoa egin pertsonaia espainolekin, hori debekatuta dago antropologikoki. Zeinek puskatu du tabu hori? Gaztañagak. Gaztañagak esan zuen espainolak paletoak zirela edo horrelako zerbait, eta dena inbertitu zen. Tabu antropologiko espainol sakon bat apurtu zen: euskaldunok ez ginen pornoa egiten ari espainolentzat; aitzitik, geu ari ginen ikusten espainiarrak pertsonaiatzat zituena porno euskalduna. ■

17€
www.elhuyareus/denda

Erreferentzialtasuna

Estitxu Garai Artetxe

EHU-KO IRAKASLEA

@egarai

Erreferentzialtasuna. Hitz luzea, alajaina; berau erdiesteko gehienetan behar den lana bezain luzea. Eta “gehienetan” diot beti ez delako hain prozesu nekeza izaten. Politikari buruz ari garela, badirudi nor izatera iristeko bideak txindurri-lana eskatu beharko lukeela, alta, badira egun batetik bestera sortzen diren erreferenteak ere. Komunikabideak izaten dira horretarako tresna nagusia. Askok laguntzen du eguna joan eta eguna etorri pantaila txikian agertzeak.

Gertakari edo pertsona bat albiste bihurtzeko bideak konplexuak dira, baina hitz bakarrean laburbildu daitezke: interesa. Interes hori bitarikoa da, publikoarentzat izan dezakeena eta hedabideen lerro editorialari erantzuten diona. Oro har, bigarrena gailentzen da albistegarritasunaren zidorretan. Horra hor komunikabideen jabetzak duen bosterea.

Azkenaldian, besteak beste, turismoari lotutako gorabeherak bete dituzte *Teleberri* eta *Gaur Egun* informazio saioak. Minutajean ez dira podiumera iritsi, hori eguraldiaren monopolioa baita, baina ia-ia. Azken opor sasoi guztietan bonbardatu gaituzte turista-kopuruarekin eta hotelen betetze-mailarekin. Implizituki, hauxe esaten digute: turismoa lehentasunezkoa da herri honentzat. Sektore oparoa izan daiteke, baina ez da sekula herri honen motorra izan, ezta urrik eman ere.

Udan, turista kopurua alde batera utzita, Kataluniako Arran eta Euskal Herriko Ernai gazte antolakundeek turismo ereduari buruz antolatutako protestak izan dira protagonista. Aipatu interesa tarteko, turismoaren eta turisten aurkako kanpaina gisa irudikatu nahi izan dute gazteen ekina. Izen gaiztoa ere jarri diote: turismofofia. Fobia

Gure herri eta hiritako biztanleentzat bizigarri izateko egin behar dira hiri-plangintzak, eta turistei begira hartzen diren zenbait erabaki filosofia horri kontrajartzen zaizkio. Horrek bete-betean egiten du bat gazte problematikarekin: lanpostuen prekarizazioa, etxebizitzaren eskurazintasuna, prezioen gorakada, eta abar. Aldarrikapen hori bere egin du Ernaik, eta antza ez da han eta hemengo politikari eta tertulia-kideen gustukoa izan

atzizkiak duen karga negatiboa ez da ahuntzaren gau erdiko eztula. Neurritz gaineko beldurra da fobia, eta, gainera, buru-desordena edo gaixotasunekin lotzen da. Zentzugabekeriaren kutsua gehitzen dio. Erreferentzia-marko sinplista eta maltzur horretan galtzen da muina: kolokan dagoena turismo eredu ez ezik, herri eredu da. Izan ere, gure herri eta hiritako biztanleentzat bizigarri izateko egin behar dira hiri-plangintzak, eta turistei begira hartzen diren zenbait erabaki filosofia horri kontrajartzen zaizkio. Horrek bete-betean egiten du bat gazte problematikarekin: lanpostuen prekarizazioa, etxebizitzaren eskurazintasuna, prezioen gorakada, eta abar. Aldarrikapen hori bere egin du Ernaik, eta antza, ez da han eta hemengo politikari eta tertulia-kideen gustukoa izan. Esaerak dio: hitz egiten duzunean ez badio inori trabarik egiten, horrek esan nahi du ez duzula ezertxo ere esan. Eta are gehiago gazte aldarrikapenekin.

Beste hamaika ekimen eta dinamika martxan jarri eta apenas kasurik egin zaienean, orain hainbesteko proiektzioa emateari kiratsa dario. Agian publiko masiboari begira gazteen mezua desitxuratuta agertu da, baina horrek ez du esan nahi kanpaina kalterako izan denik. Turismoa dela eta ez dela albistegetan behin eta berriro agertu da Ernai, eta horri esker erreferentzialtasuna irabazi du. Badira bost urte Ernai gazte erakundea sortu zenetik, eta seguru nago orain arte gazte askok Ernai izena entzunda ez zutela zer den jakingo, haren arrastorik ez zutela izango. Bada, udako kanpainari esker eta turismoari lotuta antolatutako dinamika dela-eta lortu du bere izena eta izana ezagutzera ematea, eta mezuak mezu eta kanpainak kanpaina, horrek urrea balio du. ■

Badira ipuin tristeak

Hilabetez hilabete desiratutako ametsa egia bilakatu zela zirudien. Ustekabea, ordea, abiapuntura itzuli da; izterretik behera joan da izan zitekeenaren ilusioa. Segundo batean erantzi du errealtateak soinean zeraman moztorra.

Beldurak aginduta sekretupean gorde zuen berri ona, nahiz erraieran barrena sentitzen zuen erotasun pozgarria etxekoekin partekatu beste nahirik ez zuen. Gaur, ordea, itxaropenaren tokia minak hartu duenean, ohartu da haurdun zegoela esan ez izanak ez duela berezko abortuaren oinazea eztitu. Eta, hala, hankarteko odol arrastoak garbitu bitartean, bere islarekin topo egin du ispiluan: gertatutakoa sinetsi nahi ez eta onartu ezin.

Bat-batean bezperan Instagram-er aigotako argazkia etorri zaio burura, gogokoen duen gailurrean ilunabarrari begira ateratakoa. "Bizi bizitza" jarri zion izenburu. Zoriontasunez gainezka zegoen emakume horri galdetu dio, orain, egunero bizi behar ote den bizitza, derrigor. Komuneko azuleju hotzen konpainia hutsean, ordea, ez du erantzunik topatu.

Aitaren besoetan negar egin nahi du, kafe baten bueltan lagun berotasuna sentitu. Amari galdetu nahi dio alaba

Ana Mendia

ERIZAINZAN GRADUATUA. EMAGIN EGOILIARRA

Itxaropenaren tokia minak hartu duenean, ohartu da haurdun zegoela esan ez izanak ez duela berezko abortuaren oinazea eztitu

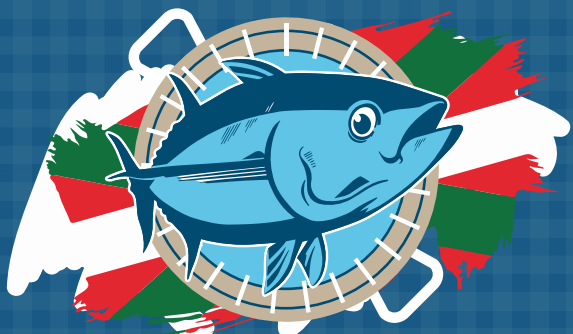
zaharrena izan zitekeen besterik egon ote zen; baina sufritzeko eskubiderik izango ez balu bezala, berri txarra itzaletan abandonatzea onena duela sinetsarazi nahi izan dio bere buruari. Ez daki, ordea, norekin ketu amorrua, nori

leporatu pisutsuegi zaion erruduntasuna, nola garaitu segurtasun eza, non ezkutatu lotsa.

Estatistikaren alde garratza bizi duten gainontzekoak non ote dauden galdegin dio bere buruari; zergatik ote diren ikusezin guraso izateko nahiak mintzen dituenak. Ohartu da tabuak are krudelago egiten duela atsekabea, baina ez zaio erraza egiten bart gauera arte, ia nahigabe, indartu duen zentsuraren aurka matxinatzea.

Askatzeko premia duen tristezia lurperatu beste aukerarik ez duela dirudi, baina ezin du gertatutakoa ahaztu. Ez du ahaztu nahi. Instagram-en jarri nahi du bizitza bizitzeak min ematen duela, sarritan. Ez du, ordea, begirada errukitsurik nahi ordainetan; ez du esaldi merkerik entzun nahi. Abortua sendatzen duen tirta magikorik ez dagoela onartzeko parada baino ez du behar.

Etxeko sarrairen hotsak arnasa eman dio, azkenean. Begietara begiratu eta totelka esan dio hainbesteko maitasunez espero zuten *ttikia* ez dela sekula helduko. Elkar besarkatu eta bata bestearen sorbalda gainean malko bana jauzi dute. Handiegi begitandu zaie hutsunea, baina siltasunean egin behar izan dute oihu. Amaiera zoriontsurik ez duten ipuinak ez dira kontatzen. ■

40 EUSKAL HERRIKO MARMITAKO

IRAILAK 17 2017 AUDIO // ARABA

IZEN-EMATEA:

EHMARMITAKO@GMAIL.COM

TXAPELKETA

Abisua I

Nerea Ibarzabal
KAZETARIA
@ibarnere

Bale, lehenengo ile urdina atera zait. Tontakeria bat dirudi, baina, ez dakit, iruditu zait karga sinboliko horretatik atera daitekeela probetxuzko zerbait; gogorarazi dit, adibidez, nire gorputza onartzen –maitatzen ez beti– 23 urte pasatu eta gero, hemendik aurrera etorriko diren aldaketa fisiko guztiak ere onartzen ikasi beharko dudala. Tira, baina hori oinarritzakoa da. Uste dut ile honek nire buru barrua zeharkatuko duten bi sustrai sakon dituela batez ere: batetik, izan daiteke antsietatea –heldutasun fisikoari dagokion heldutasun intelektuala oraindik lortu ez dudalako–, baina bestetik lasaitasuna –nire heldutasun intelektuala ez dutelako zalantzan jarriko hasiera batean, ile horri esker–.

Izan ere, “gutxiespen naturala” izendatu dudan teoriak –ile urdinak emandako lizentziaz– kalte-tutako asko gara gure belaunaldian. Hautespén natural usaina darion jende jakintsuaren esferari begira denbora asko igarotzen dugunongan ohiko gaitza da, eta gure iritziak, diskurtsoa eta sormen gaitasuna etengabe gutxiestera garamatza, ia naturalki. Artikulu potoloak irakurtzen ditugu, elkarrikteta sakonak, bertso sublimeak, gai garantzitsuak ulertzeko dokumentazio lana egiten dugu, baina norberak iritzi bat plazaratu behar duen unean, izan plazan, tabernan edo Twitterren, ez dugu zilegitasunik sentitzen ur handitan sartzeko. Poesia mordo bat sartu eta iskin egiten diegu gaiei, besteena entzutera mugatuz. Baina

orain ile urdin bat dut, onerako eta txarrerako. Eta horregatik ausartuko naiz galderak egitera. Nola funtzionatzen du pertsona heldu eta errespagarri bilakatzearen kontu horrek? Ez, benetan. Nola egiten duzue beti hain serio aritzeko, hain hiperkritiko eta batzuetan hain –barkatu– beldurgarriki erretxin? Zenbat Durangoko Azoka behar dira, zenbat jarraitzaile, zenbat nobela, zenbat nobelaren aurkako manifestu, zenbat proiektu kulturalen gidaritza, kafe eta galleta, Amoranteren kontzertu? Zenbat harri giltzurrunean, zenbat ume, zenbat ile urdin edo eroritako ile, pentsatzen duzun hori bota eta inoren iritziaren beldur ez izateko? Belaunaldi-kide asko galdu ditut bidean, zuei, jakintsuoi, imitatzen hasi eta alde guztietatik egurtu dituztenak hitz potoloegiak erabiltzearen. Beraz, adin bat egon behar da, zerbaiten kopuru zenbagarri bat. Edo agian zuen iritziaren heldutasunaren inguruan izan ditzakezuen zalantzak ezkutatzean dago gakoa.

Hau abisu bat baino ez da, zuen gainbegiratu erruz Manuel Bartualen estiloko istorio bat idaztera ere ausartuko ez ginatekeenon partez. “Gutxiespen naturalak” idatzitako dena atoa ezabatzeko eskatzen didan arren, ile urdina den berme bakarrari behatzekin eutsita esan nahi dizuet XX. mendeko azkeneko uztak ere badakie-laz zerbait, asko zuei esker, baina ez dena. Gu ere zahartzen ari gara, eta laster berdin izango digu denak. Beldurtu zaitezte. ■

Kurtso hasieran, autogestioa

Itziar Bardaji
Goikoetxea
IRAKASLEA

Iruñeko auzo aberats batean, etxe abandonatu baten teilatua zulatzen hasia da. Okupazio mugimenduko gazte batzuk eta kalean bizi ziren etxegabe batzuk bertan bizi dira elkarrekin, eta etxea konpontzen ari dira. Elkarlana eta elkarbizitza aurrera doaz, arduratze aktiboaz eta elkartasunez. Etxe Ikusezina deitu duten horretan ematen den bi munduren loturak, gizarte zerbitzu eta abarren asistentzialismoa eta ondoriozko mailakatze soziala gaingaitu lezake.

Handik ez oso urrun, alde zaharrean, Marques de Rozalejo Jauregiko ateak irekitzen dira auzoari eta hiriarri gaztetxe berrira ongietorria emateko.

Gaztetxe okupatu, hau da, gune aske batean garatu daitekeenak, hiritar umetuak nahiago dituen sistemaren neurritik diseinatutako instituzioetatik, bihotz onez bada ere, gazteriari eta auzoari eskaini dakioken espazio sasi-autogestionatu eredu oro gaingaitzen du. Atzeko hamarkadei begira, nik uste garbia dela gaztetxerik gabe Euskal Herria desberdina izango zela. Edo alderantziz, beste toki batzuen igualagoa, igualegia.

Bi proiektuak dira legez kanpokoak, eta horrela behar dute izan beren izaera ez galtzeko. Biak daude momentu honetan arriskuan. Babestea merezi du. ■

Enplegurako zentro bereziak (Gureak / KateaLegaia)

GIZARTEARI EZ EZIK, EKONOMIARI EKARPENA EGITEN DIOTEN ENPRESAK

Gureak edota KateaLegaia (KL) enpresetako langileen mundua ezagutzen al du jendarteak? Euren lana ezagutua al da? Euren lan baldintzak eta ekarpenak? Ia 7.000 langile ari dira Gipuzkoan. Gureak-eko Iñigo Oyarzabal eta KLko Pablo Nuñez zuzendari orokorrekin mintzatu gara, baita bi enpresa hauetako hainbat ordezkari sindikalekin ere.

Mikel Asurmendi

@masurmendi

ARGAZKIAK: DANI BLANCO

GUREAK ENPRESA 1975ean eratu zen Gipuzkoan, desgaitasunak dituzten pertsonentzat lan aukerak sortu aldera, desgaitasun intelektuala dutenei lehentasuna emanez. Iñigo Oyarzabal da Gureakeko zuzendari orokorra: “Lanpostuak sortzeko eta gestionatzeko, dibertsifikazioa eta sostengarritasuna klabeak dira”.

Gureakek etekinak ditu eta guztiak enpresan bertan inbertitzen ditu, ez baita irabazi asmoko enpresa. Horixe da bere bermea lanpostuak iraunkorki mantentzeko: “Guk sostengu gehien behar duten pertsonen alde lan egiten dugu”, gehitu du Oyarzabalek.

Gureaken gunen nagusia Donostian dago, instalazioak ikusgarriak dira: zuzendaritza, administrazioa eta marketinga daude. 700 langilerentzako bi tailer ere bertan ditu. 5.500 langile dira guztira Gipuzkoan. Lurraldeko enpresa handienetakoa. Industrian eman zuen lehen urratsa, lantokiak etxetik hurbil ezarriz.

Eskualde guztietan badago tailer industrial bat egun. Gureaken ikonografiak ederki islatzen du bere izana, bere “bolatxoak” berezigarriak dira lurraldean. 1987az geroztik eremu berriak zabaldu zituen, Marketina, Zerbitzuak eta Itinerary deituak.

Lanbideak esparruz esparru

Gureakek tailer propioak sortu ditu eta teknologiak garatu: “Industrian muntaian ari gara, desgaitasun intelektuala dutenak lanean integratuz bestelako desgaitasunak dituzten pertsonekin. Gureakek materiala erosi eta produktu osoaren eraldaketa egiten du: plastikoa, kablea eta elektronikoarena. Ekoizpenaren kontzeptu integralaren parte saltzen du. Modu honetan, automozioa bezalako puntako sektoreetan lehiatzen gara. Adibidea jartzeagatik, egungo Volkswagen Golf edo Passat-ak Gureaken egindako kableak daramate euren faroetan”.

Ostalaritzan, gasolindegian, lorezaintzan, garbitegia industrialean ari dira, baita kafe makinan (Vending) zerbitzuan ere. Gureakek zerbitzuen sektorerara 1990ko hamarkadan jauzi ikusgarria eman zuen: “Langilea gure pareten artetik kalera ateratzea eta jendartea sentsibilizatzea lortu genuen, aldaketa izugarria izan zen. Lana dibertsifikatu ahala lanpostu ezberdinak sortu ditugu, pertsonen gaitasunaren arabera.”

Ezkerreko argazkian, Gureaken lau ezaugarri: industria, zerbitzuak, marketina eta itinerary. Erdian, Iñigo Oyarzabal, Gureak-eko zuzendari orokorra. Eskuinean, KLko langileen bost ordezkari sindikalak (ezkerretik eskuinera): Mª Dolores Jimenez Martinez (CCOO), Jesús Galdaera Zubieta (ELA), Diego Bravo Barquilla (CCOO), Edurne Castro Etxaburu (LAB) eta Maite Rodríguez Lekue (ELA).

80ko hamarkadan tailerrez harago hasi zen lehen aktibitatea marketinekoa izan zen. Garaiko aurrezki kutxen komunikazioan ardura hartu zen orduan: bezeroen kontuen laburpenen inpresioa, gutunak azalean sartzeara, datu baseen tratamendua bidalketa... “Orduz geroztik goitik behera eraldatu da merkatu hau eta Gureaken berri eta egokitzeak aukera baliatu dugu marketina online edo contact centerren garapenean ere desgaitasuna duten pertsonekin aktibitate berriak zabalduz”.

“Gure bezeroa zein da? Pertsonak. Eta pertsonok enplegua izateko lan ibilbide bat gauzatzea ezinbestekoa da. Esparru berri horri berezko izena eman diogu: Itinerary. Pertsona batek lana eskatzen duenetik gure bide guztiak ditu urratzeko, gure barne bezeroa da: langile eta pertsona”. Beste hiru esparruei balore bera ematen diete, horregatik Itineraryren garrantzia. Orientaziotik, formakun-

tza eta egokitzapenetara Itinerary da Gureaken ardatza eta pertsonen ibilbidea bermatzen duena”.

Giza taldearen osaketa eta eredua

Enplegu zentro berezi batean lan egiteko, pertsonari desgaitasunaren %33 onartu behar zaio. Diputazioak egiten du azterketa fisikoa, intelektuala, sensoriala edota ikusmenarena. Gureak-en 1.495 lagunek desgaitasun intelektuala dute. 1.357k desgaitasun fisikoa. 1.026k eritasun mentala. 901k desgaitasun sensoriala. Desgaitasun gabekoak 358 dira. Gureaken lan egiteko hori da ziurtagiria: “Hasieratik euren desgaitasun ziurtagiria gorde eta pertsona bakoitzaren gaitasunak hartzen ditugu aintzat. Sail dibertsifikatuak ditugunez, aukera gehiago dugu pertsona bakoitzak, bere gaitasun eta nahien arabera, lan eremu diferentetan leku har dezan”. Industrietik zerbitzuetara emandako urratsa berebizikoa izan zen, marketinak lagundurik. Gureaken ibilbidea ikaspen bidea izan da oroz gain”.

Jendartearen pertzepzioa

2007ko krisiaren ondoren jendartearen pertzepzio okerra zabaldu omen zen enplegu bereziko zentroen inguruan: “Konpetentzia desleialaz hitz egiten hasi zen. Gipuzkoako beste enpresen arazoa ez zen Gureak, ez zutela saltzen baizik.

“ADMINISTRAZIOAK EZ DU LISMI LEGEA BETETZEN”

KLko langileen bost ordezkari sindikalak eta Administrazio Kontseiluko partaideak dira. Diego Bravo Barquilla (CCOO), Edurne Castro Etxaburu (LAB), Maite Rodríguez Lekue (ELA), Jesús Galdaera Zubieta (ELA) eta Mª Dolores Jimenez Martinez (CCOO). Hona beren ikusmolde batzuk.

Langile ezgaituen estigma. Askok ez du esan nahi desgaitua denik. Enpresa arruntetan ariko balira agertzen dute beren burua: “Desgaitasun bat dugulako zertan joan behar dugu enpresa berezi batera?”. Rodríguezek aitortu digu berak ez zuela KL enpresara etorri nahi. Orain haxe dio: “Mundu oso emankorra da gurea, lanean zein giza harremanetan”.

Langileen indarra: “KLn langileok indar gehiago dugu Gureaken baino” diote bostek. Gure soldatak baxuak direla? Egia da. Baina, guk krisia garaia nahiko ongi gainditu genuen. Enpresa arruntarekin alderatuz, krisia hobeto eraman dugu, gure BPG eta soldata igoz joan dira urtetik urtera”.

Ezgaitasunak landu beharra: “Sindikaliston helburuetako bat langile bakoitzaren ezgaitasunaren araberako lanketa espezifiko hobetzea da: beste enplegu batzuetatik –eritasuna edo istripu bat dela eta– heldu dira hona, beren lanean gaitasuna zuten baina ‘beren ezgaitasun berria dela eta’ egokitu behar dute lan-postura berrietara”. Hainbat lan ongi

aztertu behar izaten da, ezgaitasunak mugatzen baitu errendimendua hobetzea.

Ezgaituaren Gizarte Integrazioarako Legea (LISMI gaztelaniaz): “Administrazioak ez du LISMI delako legea betetzen. Legeak dioenez enpresa arruntetan langileen %2 ezgaituak izan behar du, baina hainbat enpresak nahiago du legea ez bete eta isuna ordaindu. Enpresek ez dute langile desgaitua nahi”. Galdaerak dioenez, “legea beteko balitz, zentro hauek ez lirateke izango”. Zentro okupazionalak izango lirateke. Okupazionalan langileen %80k desgaitasun mentala dute. Bravok: “Legeak langileentzako trantsitu aldi bat aurreikusten du enpresa arruntetara pasatzeko. Administrazioak enpresek legea betetzeaz gehiago arduratu behar luke. Ez Jaurilaritzak ez Diputazioak ez dute beren eremuan legea betetzen, eta ez dute desgaitasunak dituzten langileen trantsitua garatzen. Enpresa batzuek diote egiten dutela, baina enplegatzen dituztenak azpikontratua daukate, eta ez dute kobratzen besteek bezala”.

KLren ekarpena: “Jendeak gure enpresa ezagutzen du, baina ez barnetik. Areago, hemen hasten diren langileak harritzen dira ekoizten dugun kalitatea ikusita” dio Rodríguezek. Bravok haxe gehitu du: “Jendarteko sektore batek uste du, desgaituak garenez, ez dugula besteen

modura ekoizten, beraz, enpresa arruntak gurea salbatzen ote duen pentsatzen dute askok. Ez da batere horrela. Galdaera ez dator bat uste horrekin: “Herri guztietan gurekiko ezagutza eta kontzientzia ez dira berak. Ni Aretxabaletako naiz eta bertako langileen familiak guregandik hurbil dira”.

Menpekotasunetik gero eta libreago: Lantegi hauek ez dute ekoizpen propiorik, azpikontratatuak dira. Hala ere, lana gero eta hobeto egiten ari dira eta inoren menpekotasunetik gero eta libreago daude. Lan arduratsua medio, berritzen eta kualifikatzen ari dira. Hartara, enpresa kontratatzaileei gero eta gehiago exijitze diete, horrek lan egoeraren kalitatea ere hobetzea dakar.

Elkartasunean aritzea: “KLn eritasun edo desgaitasun berantiarak izan dituzten langileak ere badira. Horiekin harremanak konplikatuagoak dira. Enpresa arruntetan aritu diren langile desgaituak gurera etortzen direnean, lan prozesu konplexua izaten da”, diote bostek. Jimenezek dioenez: “Hasiera ez da erraza. Elkarbizitza landu behar da. Osasungintzako profesionalak inguruan izatea ongi da, baina batez ere, laguntza lankideok eman behar diegu. Desgaitasun sakonagoa dutenek beste norbanakoaren konfiantza are handiago behar dute: elkartasuna, maitasuna, animoa begi onez tratatuak izatea”.

Guk geure irizpideak garbiak ditugu. Laguntzak ditugula? Bai. Baina zerga zuzenetan bakarrik diru publikotik jasotzen duguna baino gehiago bueltatzen diogu gizarteari. Are gehiago, honelako zentro bat edonork munta dezake, edozeinek hartzen ahal du diskriminazio positiboaren bidea eta pertsonak desgaituak enplegatu”.

Oyarzabalek horrela jarraitzen du: “Elementu distorsionatzailea beste bat da: pertsona hauek enplegu arruntetan izan behar lukete lanean, enpresa normaletan. Guk hori lantzen dugu, iaz 47 pertsona enplegatu ziren enpresa arruntetan, baina hor desabantailan aritzen gara beti. Guk gure enpresako langileak enplegu arruntera pasatzea nahi dugu, legeak aurreikusitako trantsitua betez. Baina, desgaitasuna duten pertsonak oraindik laguntza behar ohi

» **IÑIGO OYARZABAL (GUREAK):**
“Lanpostuak sortzeko eta gestionatzeko, dibertsifikazioa eta sostengarritasuna klabeak dira, biak dira garapen ebolutiboaren ardatza”

dute. Gureak taldearen xedea enplegagarritasunaren garapena ziurtatzea da: lan okupazionala egitetik enplegura pasatzea, kategoria profesionalean igotzea. Enpresa arruntek behar lukete eman gure enpresak eskaintzen duen laguntza adina”.

Enpleguaren kalitatea

Nork erabakitzen du enplegu bat kalitatekoa den? Pertsona bakoitzak erabakitzen du –Gureak-eko zuzendariaren hitzak dira–. Badaude tailerretan ziur eta kontent sentitzen direnak, eta ez dute nahi zerbitzuetara edo enplegu arruntetara joan. Beren tailerrean egon nahi dute, beraz, hori erabaki pertsonala da. Aukera hori behar du pertsona orok, baita desgaitasun bat duenak ere. Gureak Itineraryren garrantzia berealdikoa da horregatik. Pertsona bat Gureaken sartzen denetik ikastaroak egiten ditu, arlo industrialean ari da, gero nahi badu jardineritzan aritu, bada saiatuko gara hara aldatzen. Ibilbidea lantzea da kontua. Desgaitasunen bat duten pertsonen garapena eta merkatuaren lehiakortasuna aldi berean bermatu daitezkeela erakusten dugu egunero. ‘Karitatea’ ira-

ganeko kontua da. Bestela ez ginateke Audi kotxeen piezak egiten arituko. Gu ere merkatuan dagoen kalitate zerbitzua eta lehiakortasunaren arabera ari gara, bestela ez dugu iraunen”.

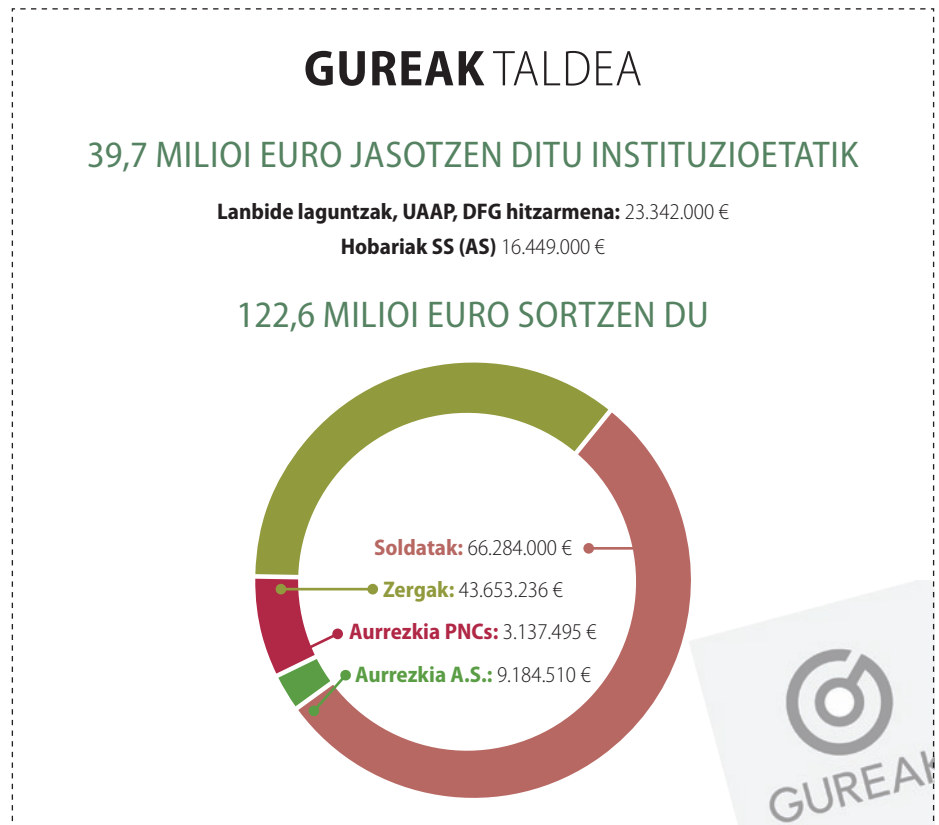
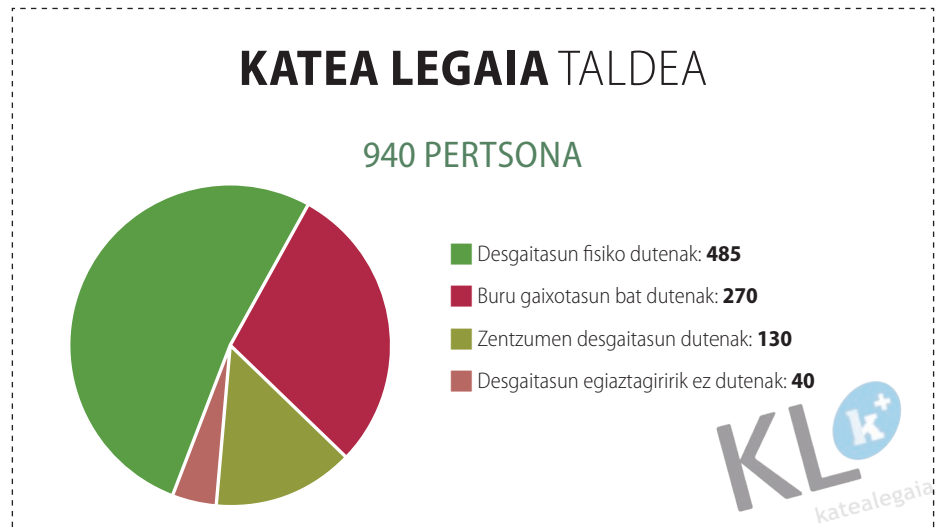
Badakigu zer den Gureak?

“Jendea heldu da egoitza nagusi honetara, eta harrituta esaten du, ‘Hara, hone-lakorik ez nuen imajinatzen ere’”. Haatik, gipuzkoar gizarteari proiektua ondo transmititzeko lana egiten dutela diote. Estigma handia da oraindik ere. Orain 40 urte etxean ezkutuan zeuden Down sindromedunek, egun tokiko ekonomian berebiziko lekua hartu dute. Jauzi kualitatibo izugarria eman da, pertsona horientzat beraientzat hasteko, eta oro har, gizartearentzako. Hau irudikatu aldera: Gipuzkoako biztanle aktiboaren %1a goizeko jaikitzen da Gureakeko aktibitate batera lanera joateko: “Aldaketa hau lekuko administrazioarekin batera enpresa arlotik egin dugun lanaren ondorioa da. Hau guztia euskal inklusio eredu propioa bilakatu da. European erreferente den eredu bat eta Euskal Autonomi Erkidegoan desgaitasuna duten pertsonen langabezi tasa Estatukoaren erdia izatea arrazoitzen duena (EAEkoa %15,9ko tasa da, Estatuko %31ren aldean”.

KATEALEGAIA (KL) ENPRESA: 940 LANGILE

KL enpresak Hernanin dauka lantegi nagusia, eta 12 tailer lurraldeko eskualdeetan. Orain 30 urte luze sortu zen: tokian tokiko ekimenak ziren, independenteak, ekimen pertsonalei lotuak, udalei eta parrokiei, eta bereziki desgaitasun fisikoari. Pablo Nuñez da KLko zuzendari orokorra: “Katea eta Legaia bi talde ziren hasieran. Horrek adierazten du herriz herri eta herritik sortuz joan direla. Denbora joan ahala, fusionatzen joan dira. Helburua lan mundutik at geratzen diren pertsonen inklusioa da, gehien behar dutenenak. Izan ere, arriskuan dagoen pertsona hauei enplegu aukerak bilatzea, lan kalitatezkoa eskaintzea ez da lantegi samurra”. Hala ere, hauek dira beren puntu indartsuak: “Irabazi asmorik gabeko erakundea gara, dena inbertitzen dugu geroari begira, eta jabegoa langileena da. Horixe da gure berezitasuna eta enpresaren sostengarritasunaren berme nagusia”.

940 langileetatik 605 bazkide edo akzionistak dira. Kapitala berreskuraga-

ria dute. KL aktibitate industrialean nabarmena da. Indarra gero eta handiagoa lortzen ari da. Bere bezeroak goi-mailako enpresak dira. Zerbitzu integrala eskaintzen dute Gipuzkoa osoan: “Enplegatuta dauden 940 pertsonen beste, guk formazioa, orientazioa eta destinoa lantzen dugu, insertzio itinerarioan. Bai gurean edo enplegu arruntean enplegatzeko. Uneon 50 laguni ari gatzazkio segimendua egiten, ez dira gure enpre-

sakoak, baina formazio horren barruan laguntza jasotzen dute integratzeko”, dio Pablo Nuñezek.

Desgaitasuna duten pertsonak 900 dira. Haien artean, desgaitasun larrikoak 334, eritasun mentala dutenak bereziki. Desgaitasun egiaztagiririk gabekoak 40 lagun baino ez dira, %96k dauka ziurtagiria. Ez da ohikoa, hain handia den enpresa batean, portzentajea hain altua izatea.

ENEKO LEUNDA ETA XABIER IZAGIRRE: “SOLDATA OSO BAXUAK DIRA”

Eneko Leunda (ELA) eta Xabier Izagirre (LAB) langileen ordezkariak dira, Tolosako eta Donostiako tailerretako arduradunak: “Desgaitasun intelektuala duten langileekin lan egitea ez da erraza”, diosku Leundak. Izagirrek, berriz, “azken hamabost urteetan gaixotasun mentala duten kopurua handitu da. Adibidez, goi-mailako ikasketak izanik ere, drogan erori direnek depresioa dute”.

“Guk langile guztiok ditugun eskubide berberak defendatzen ditugu, baina, langile hauetako bakoitzak berezitasun bat dauka, pertsona bakoitzaren arazoak entzun behar ditugu, orduan, ez dira arazo laboralak soilik, kanpoan dituzten arazoak ere entzun behar ditugu. Hau da, ‘psikologo’ lana egin behar dugu”, diote biek.

“Gureak enplegu zentroa okupazionala zen hasieran, berezia, tailer babestuak ziren. Baina oraindik ere 5.500 langileetatik 1.000k ez daukate kontraturik. Hazkunde izugarria izan da. Eredu berri bat gestionatu beharko litzateke, egoera hobetzeko. Kabinete medikua ez litzateke gaizki langileen produktibatea hobetzeko, pertsonen laguntzailea badago, baina hobetu beharra dago”, gehitzen du Izagirrek.

Enpresek eta administrazioak Desgaituaren Gizarte Integratzaileko Legea betetzen ez omen dutenez (LISMI gaztelaniaz), desgaitasuna duten langileek zentro berezietara jotzen dute: “Zentro hauek gero eta handiagoak dira, igarotzea edo trantsitua ez da behar bezainbeste egiten. Enpresa arruntek ez dute kontratatzen pertsona ezindu hauek, azpikontrata baten bidez enplegatzen dituzte. Eta zein preziotan egiten dugun lan?, bada, beraiek jartzen duten horretan, ahalik eta baxuen. Hori da benetakoa arazoa. EAEko enpresek legea beteko balute, Gureak izango litzateke hasierakoa: zentro okupazionala eta hauekiko heziketa, agian, bestera garatua”, diote biek ala biek.

ELA eta LABeko ordezkari hauen esanetan “enpresek legea bete beharko lukete, baina horretarako LISMI delakoa gaurkotu beharko litzateke. Gureak errekurtsoak ditu eta lan oso ona egiten du, oso lan kualifikatua, gero eta gehiago, eta betiko aitzakia entzuten da: ‘Merkatua oso gaizki dago’. Gureak enpresa potenteentzat ari da, automozioan, prozesu gero eta sofistikuagoak lantzen dituzte, baina etekinak beste enpresentzat geratzen omen dira. “Langile hauek pozik daude lanarekin, baina denek nahi

dute gehiago irabazi. Hori guri adierazten digute. Badakite inguruan irabazten dena, eta kontratua dutenek badakite ‘besteetan zenbat irabazten duten’. Euren aspirazioa normala da, guk halaxe dugu eta”.

“Gureak den bezala administrazioarentzat pagotxa da. Izan ere, bere garaian Atzegik Gureak sortu izan ez balu, administrazioak sortu beharko zukeen, eta horrela izan ezean, seguru kostua askoz handiago izango zen: gu biok funtzionario ginateke, lan publikoko soldatapekoak”.

Gipuzkoan bide onuragarria egin omen da, baina biek uste dute “ondo ezarritako sistema publiko batek enpresa hauen egoera hobetu beharko lukeela, instituzioek beren gain hartu balute, jende honen egoera bestelakoa litzateke”.

“Guk kritika Gureaki baino Eusko Jaurlaritzari egiten diogu, bera da baldintzak eta eskubideak bermatu behar dituen. Jaurlaritzak legea betetzen ez duen enpresari isuna jarri beharko lioke. Traba hor dago. Egiari zor, soldata aparte utzita, gainerako baldintzak onak dira: oporrak eta tratua, kasu. Baina hauek guk bezala, nahi dute gehiago irabazi, bikotearekin bizi pisu batean, eta ezin dute”.

KLko diru sarreraren %80 bezeroei egindako lanetatik dator. Laguntza %20 da. “Laguntza horiengatik itzultzen dena ongi neurtzen dugu. 2010ean, KLk jaso zuen euro bakoitzeko 3,33 euro itzuli zizkion gizarteari ekonomikoki, zergen bitartez eta pentsioen bidez”. KL puntakoa enpresa da. Lurraldearen sostengarritasunean ehun industria laguntzen du eta bere balore sozialak eta kohesio sendoa ezagunak dira.

Gureak eta KL: bat egiten ikasi dute

Gureak eta KL jendartearen bilakabidean bereiz osatuz joan diren enpresak dira. Atzegi –Gureaken aitzindaria– desgaitasun intelektuala lantzen hasi zen tokian toki: “Bi enpresek misio bera dugu. Bereiz aritu arren jakin dugu bat egiten, herri mailan, erabaki global eta orokorretan gure ikuspegiak eta erabakiak bat datoz, harreman ona dugu helburuak erdiesteko”.

» PABLO NUÑEZ (KL):

“Enpresa hauen arrakasta kolaborazio publiko eta pribatuaren ondorioa izan da, EAEko administrazioa, instituzio eta enpresaren artekoa”

2007ko krisiak mina egin zion KLri. 2008an, artean, inork ez zuen krisia aipatzen, baina gure fakturazioak %30 behera egin zuen. “KL denona izateak lagundu zuen egoera gainditzeko. Neurriak hartu genituen, murrizketa drastikoak egin gabe, ERE (Enplegua Erregulatze-ko Espedienteak) bat tarteko, denontzat. Hondoratu gabe, sufrituz, egoera iragan

genuen duintasunez eta elkartasunez, ez genuen salbuespenezko ‘laguntzarik’ jaso. Erabaki konplikatuak hartu genituen, konprometituak. Hori da bestetik ezberdintzen gaituena. Irizpideak partekatu eta erabakiak elkarrekin hartzen ditugu, irabazi bai baina onurei etekin eta probetxu atereaz, horrek adierazten du garena, hori da gure indarra eta garai latzetan, gakoa”.

Pablo Nuñezen hitzetan, enpresa hauen arrakasta kolaborazio publiko eta pribatuaren ondorioa izan da, EAEko administrazioa, instituzio eta enpresaren artekoa: “Tailer bakanak zirenak kontzentratzen joan gara, indarra hartzen. Industria-sareaz ikasten, kontzientzia hartu dugu, baina enpresa arruntak ere jakin izan du gure funtzioa ulertzen. Horrek ekarri gaitu –inklusioko euskal ereduari esker– Europa mailako ratioen puntara, enplegu tasa eta kohesio soziala lortu daitezkeela erakutsi dugu”. ■

BERTSOLARI TXAPELKETA NAGUSIA 2017

Irailaren 23tik
abenduaren 17ra

SARRERAK SALGAI:
bertsosarrerak.eus
ATARIAN

Antolatzailea

Laguntzailea

bertsozale.eus

Txantxiku Ikastola

HEZKUNTZAREN ZIMENDUAK LEKUALDATZEN

Ez zaio arrotza Kilometroen jaien prestaketa Oñatiko Txantxiku Ikastolari. 1989an egin zuten aurreneko aldiz, eta irailaren 24an bigarrenaz hartuko du jaia herriak. Mende erdia bete du aurten ikastetxeak, eta berrikuntza pedagogikoaren zurrumbiloan iritsi da urtemugara.

Itziar Ugarte Irizar

@itzugarte

ARGAZKIAK: KILOMETROAK OÑATI

Hainbat oñatiarrek esan ohi dute inoiz gutxitan ikusi dutela herriko plaza 1989ko Kilometrotan bezain beteta; aparkalekuek gainez egin zuten, ogitar-tekoetarako ogi gabe geratu ziren tabernak, Eganek plaza osoa jarri omen zuen dantzan. Txantxiku Ikastola batxilergo ikasketak eskaintzen hasi zen garai hartan, eta aldaketa hari aurre egiteko, besteak beste, antolatu zen Gipuzkoa-ko ikastolen jaia Oñatin. Aurten 50 urte bete ditu ikastetxeak eta berrikuntza pedagogikoaren zurrumbiloan bete-be-tean sartuta ospatuko du festa.

3 urteko 28 ikaslerekin hasi zuen bidea Txantxikuk 1967an, klandestinitatean eta Elizaren babespean, gehienak lez. Aldaketak zenbakitan emanda, bost hamarraldiren ondoren, 0 urtetik 18 urte arteko heziketa eskaintzen du, eta 978 ikasle, 572 familia, 118 laguntzaile eta 86 langilek osatzen dute ikastola.

Zenbakietatik harago, hezkuntza munduak bizi dituen erronkei eta aldaketa-giroari engaiatuta dabil ikastola azken bolada luzean.

“Denok berdina esaten dugu: gizartea aurrera doa, gero eta informazio gehiago daukagu pertsonok nola funtzionatzeko dugun, zerk motibatzen gaituen... baina orain dela urte gutxi arte, klaseak duela 30 urte arteko moduan ematen genituen ia-ia, gelako paisaia berdina zen. Horrekin denarekin apurtu beharra sumatu da azkenengo hamar urteetan, eta aldaketa une horretan gaude: pentsatu, frogatu eta aldatu”, azaldu du Zigor Ibarzabal ikastolako zuzendariak. Konfiantzaren pedagogiaren ontzira batu ziren iragan ikasturtean, eta horren barruan kokatu dituzte 0-18 urte arteko etapa guztietan errotzen hasitako berrikuntzak: Ixutu proiektua, EKI ikasmaterialaren digitalizazioa, ikas-

keta kooperatiboa, eta Batxi Lab mintegiak, tartean. Ibarzabalen esanetan, “konfiantzaren pedagogia marko teoriko orokor bat da, haurraren irakaskuntza ikusteko era bat, eta batez ere, harremanak lantzeko era bat”.

Iaz, kurtso hasierako sasoi honetan “dena dantzan” zegoen: Txantxikuk diseinatutako Ixutu proiektua abiatu zuten konfiantzaren pedagogiaren baitan. Haurra norbanako bezala garatzeko eta adin ezberdinetako ikasleak interakzioan jartzeko, hormak botatzen, espazioa berrantolatzen eta proiektu arkitektoniko berria garatzen eman zuten uda, eta itxura erabat bestelakoarekin hasi zuten ikasturtea Haur Hezkuntzan. Pili Urzelai HHko koordinatzaileak argitu duenez, “0-3 artean Emili Piklerren teoriarekin aberasten da Ixutu (goxotasuna tratuan, umeen erritmo biologiko-koginitiboekiko errespetua...), eta

» Haur Hezkuntzan egindako lanak etapa guztietan eragin du ezbaian jartzea orain arteko lan egiteko modua

3-6 bitartean denboralizazioan eragiten du, batez ere; haurrek tarte malgua dute ikastolara etortzeko, gurasoak barruan egon daitezke umea lasai ikusi arte, 5 urteko bat egon daiteke bi urteko haurren eremuan...”.

“Arlo teorikoan oso garatuta geneukan, baina arlo praktikoan ez geneukan esperientziarik, eta hasierako hila-beteak gogorrak izan ziren; estresa eta haserreak egon ziren”, aitortu du Ibarzabalek. Urtebete igarota, baina,

balorazioa oso ona dela dio, haurrek erakusten duten poztasunean antzematen dutela, baita gurasoengan ere. Gurasoak izan baitziren, hain justu, al-daketa bultzatu zutenak. Kooperatiba integrala da Txantxiku, eta Kontseilu

Errektorera gurasoek eraman zuten kilometroak antolatzeko proposamena; hautagaitza aurkezteko proiektu pedagogiko bat eraman behar denez, konfiantzaren pedagogiara batzeko aukera agertu zuten. "Aurretik ere gurasoek esaten ziguten berrikuntzen beharra zegoela, bailaran ikusten zituzten eredu berriak. Eta guk ere bageneukan egarri hori", adierazi du Nagore Altube Bigarren Hezkuntzako koordinatzaileak.

Gurasoen Kontseilua bera ere "hankaz gora" jarri dute. Gurasoek esan zuten Kontseilua zegoen moduan ez zela euren gustukoa, eta protagonismo handiagoa eta autonomia handiagoa emate bidean ari dira aldaketak egiten. Guraso eskolak ere sortu dituzte, "gurasoak pedagogiaren inguruan jantzeko".

Denak aldaketapean

"Dena pilatu zen, zuzendaritza berria ere une hartan sortu zen, eta barrura begira iraultza txikia izan da. Aldaketaren ardatza ikaslea da, baina komunitate osoan du eragina", aipatu du Iñaki Barrena Lehen Hezkuntzako koordina-

tzaileak. Bere arabera, Haur Hezkuntzan egindako lanak etapa guztietan eragin du ezbaian jartzea orain arteko lan egiteko modua.

Aurreko ikasturtean HH5ean zeudenak, Lehen Hezkuntzako lehenengo mailara igaroko dira aurten, eta iaz hartutako bidea ez mozteko, LH1eko

**IBARROLA BEHEKOA
BASERRIA**

LAURGAIN AUZOA · 20809 AIA
PAGOETAKO NATURA PARKEA
© 943 83 45 49 / 659 21 53 92
ibarrolabekoa@hotmail.com
www.ibarrolabekoa.com

Jatetxea - Restaurante
NICOLASA

*Txangurroa labean
eta arraia plantxan
Eguneko menua eta bereziak*

© 943 515 469
Donibane, 59 · Pasai Donibane (Gipuzkoa)

**UZTARRI
JATETXEA**

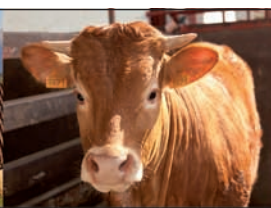

janari
tradizionala

© 943 148 321 · Aizarnazabal
www.uztarrijatetxea.com

ZUBILLAGA

MAKILA ZERBITZUA: ARDI, BEHI ETA ZALDI AZIENDAK
BANAKETA
ZATIKETA ETA ONTZIRATZE ZERBITZUA

**Baserritarren etorkizuna eta
Euskal Herriaren elikadura subirotasuna babesten**

Zubillaga auzoa 63, 20560 Oñati · Tel.: 943 782 193 · Faxa: 943 781 512 · bulegoa@zubillagahiltegia.com · www.zubillagahiltegia.com

» **NAGORE ALTUBE, DBHKO KOORDINATZAILEA:**
 “Etorkizuna digitala izango dela argi dugu, baina trantsizio garaian gaude, eta denok behar dugu denbora bat egokitzeke”

» Gurasoak ere aldaketak egiten ari dira, protagonismo eta autonomia handiagoa hartze bidean. Guraso eskolak sortu dituzte, “gurasoak pedagogiaren inguruan janzteko”

» Txantxiku ikastolako elkarrizketatuek adierazi digutenez, “ikastolen artean lankidetza handia dago momentu honetan berrikuntzaren aldetik”

eremuak itxuraldatuta hasiko du ikasturtea: “Beste denboralizazio bat izango dute aurrerantzean ere, eta gelako espazioa aldatuko da. Horma zati batzuk bota ditugu barrutik ikasgelak komunikatuta egoteko, eta altzariak aldatu; ez da mahai bat egongo ikasleko, taldetako mahaiak eta asanbladetan batzeko espazioak atondu ditugu”, azaldu du Ibarzabalek. Ikasleek bederatzi proposamen izango dituzte asteen zehar garatzeko: hiru arte-hizkuntzakoak, hiru matematika txokokoak eta hiru hizkuntza txo-

kokoak. Eurak antolatu beharko dira aste amaierarako egin beharra osatzeko. Lekeitioko ikastolan ere izan ziren, bertatik bertara ezagutzeko nola integratu zuten haiek metodologia berria Lehen Hezkuntzan. Diotenez, “ikastolen artean lankidetza handia dago momentu honetan berrikuntzaren aldetik”.

Bigarren Hezkuntzan jada berrikuntzaren gorpilean sartuta zeuden EKI ikasmaterialarekin – Europatik ezarritako konpetentziak ikasmaterialean jasotzea du helburu EKI-ek. Azken hiru ur-

teetan, EKlren digitalizaziora egin dute jauzi, eta materialak zehazten dituen sei arlotatik hiruzpalau ordenagailuz lantzen dituzte. Altuberen arabera, ikasleentzat erakargarriagoa da ordenagailuz ikastea: “Etorkizuna digitala izango dela argi dugu, baina trantsizio garaian gaude, eta denok behar dugu denbora bat egokitzeke”. EKI erabiltzen hasiko da Lehen Hezkuntzako seigarren maila aurtun. Datorren ikasturterako bosgarren mailan ere izango dute ikasmateriala, baina ez beherago. “Behetik gora

ikastola **garbia** eta bazkaria **gozoa**

Uribarri Etorbidea, 35
 20500 Arrasate (Gipuzkoa)
 Tel.: 943 79 46 11
 Fax: 943 79 43 66
 ausolan@ausolan.com
 www.ausolan.com

ausolan

Taldeetarako
 sukaldaritza
 eta garbiketa

MICROBUS EGOKITUAK 19 plazatik 43 plazetara
Txangoak, bodak, bidaiak, sagardotegiak...

Egiburuberri poligonoa 13, 0V lokala
 Orereta - Erreteria
 Tel: 943 008 579 - 656 704 021
 www.erbibus.com / info@erbibus.com

Zorro-finantzarioak
kudeatzeko
software garapen
eta integrazioa.

Proiektuak kudeatzeko
software inplementazioa
hainbat metodologia erabiliz
(Scrum, kate kritikoa,
PMBOK, Phase-Gate...).

Obispo Otadui, 25
Oñati (Gipuzkoa)
www.almis.com

konfiantzaren pedagogiarekin goaz eta goitik behera EKlrekin, baina LH 3-4 tartean bien uztarketa egingo dugu, aurreikusi dute.

Batzilergora begira ere, konpetentzien lanketan sakontzeko, BatxiLab bultzatu nahi du Ikastolen Elkartek, eta interesa sumatu dute horrekiko ikasleen artean. Interdiziplinitate askoko mintegi batzuk izango direla azaldu du Altubek, eta ikasturte honetan egingo dituztela lehen saioak.

Auzolanari lekaixoka

Etorkizunerako erronken artean naturarekin harremanak sakontzea du mahai gainean Txantxikuk: "Ikastola fisikoaz kanpo errekurso natural asko ditugu eta horiek ere izan daitezke baliabide didaktiko". Bide horretan, duela hiru ikasturtetik DBH4ko ikasleak baratze bat kudeatzeaz arduratzen dira. Halaber, beste bi erronka orokor aipatu ditu zuzendaritza taldeak: berrikuntza pedagogikoaren bidetik urratsak ematen jarraitzea etapa guztietan, eta komunitatearen rola indartzea. "Gero eta gehiago zentratzen gara gure buruan, eta aurten ildo komunikatiboa auzolana zabaltzea izan da, hezkuntzan eta herri mailan".

Ixutu proiektuarekin egin behar izan diren aldaketa fisikoak halaxe egin dituzte, auzolanean: "Egiturak gurasoek

egin dituzte asteburuetan, margotu, garbitu, tapizatu... denetik". Elkarlan giro horrek Kilometroetarako egon den "parte-hartze altua" ekarri duelakoan da zuzendaritza taldea. "Jende asko mugitu eta hurbildu zuten ikastolara konfiantzaren pedagogiaren obrek, eta bide bat zabaldu du Kilometroetarako lantaldeak sortzeko; saretu egin da komunitatea". Hortik aukeratutako leloa: *Lekaixoka*, auzolanerako deiadarra.

Modu horretan egin ziren 89ko Kilometroak, eta hala aritu dira herritarrak aurten. Baina denbora horretan jazotako kanpo-aldaketek ere izan dute eragina. "Lehen 'ikastola' esatea nahikoa zen euskalduntasuna, herritartasuna, nazio ikuspegia esateko. Gaur egun baita ere, baina ez gara bakarrik, badira ildo horretako beste eredu batzuk, eta kontuan hartu behar da 89tik hona aktibazio soziala apaldu dela, edozein arlotan", adierazi du Barrenak. Halere, egutegian gorriz markatutako egunerako denbora agortzekotan dela, eskertuta agertu dira urte osoan zehar talde guztietan (parekidetasuna, jasangarritasuna, komunikazioa, giza baliabideak, osasuna, prebentzioa...) izan den inplikazioaz. "Agian kalera irten eta esango dizute ez dela ezer aldatu -dio Barrenak-, baina gure ahalegina behintzat hor dago, eta ikuspuntua hori da: bagabiltza aldatzen". ■

Errementari Plaza, 2-3 behea
Tel: 943 71 80 52-943 71 82 06
Fax: 943 71 80 52
20560 OÑATI (Gipuzkoa)
E-mail: lizker@lizker.com

Juan Martin Intxausti

Grupo La Salve, 33
Azpeitia (Gipuzkoa)
☎ 943 810 489 / 687 527 664

MONDRAGON

GIZATASUNA
LANEAN

Finantzak
Industria
Banaketa
Ezagutza

MONDRAGON Kilometroak eginez

MONDRAGONen kooperatibok bidea luzea euskal kultura, ohiturak eta hezkuntza babesten: Kilometroak! Aurten Oñatin dugu hitzordua. Euskaraz gatoz Lekaixoka.

www.mondragon-corporation.com

Juan Carlos Moreno Cabrera

“Ez dago hizkuntza globalik, ideologia hutsa da”

“Espainiako Estatuan, herritar asko dago elebakartasunean hezia eta gainera elebakartasun horretaz harro dagoena, eta horrek ideologia supremazista islatzen du”. Mossoen buruak katalanez hitz egiteak hedabide espainiarrak haserretu zituela abiapuntu hartuta, hizkuntzen ideologiak eta politizazioaz galdetu diote Juan Carlos Moreno Cabrera hizkuntzalariari Ser irrati katean. Pasarte batzuk ekarri ditugu euskaratuta.

Mikel Garcia Idiakez

@mikelgi

ARGAZKIA: ARA.CAT

“Ideologia supremazistak hala pentsatzen du: ‘Eskuzabalak gara eta uzten diegu Katalunian katalanez hitz egiten, Galizian galegoz... baina guk jartzen ditugu mugak’, eta iruditzen zaigunean hizkuntza horiek erabiltzen ari direla guk jarritako mugetatik kanpo, orduan haserretu egiten gara eta esaten diegu errespetu falta dela. Estatu bakoitzari hizkuntza bat dagokiola pentsatzea kontzeptu politikoa da, errealtatean hizkuntza bat baino gehiago hitz egiten delako herrialde berean (bertakoak edo kanpotik ekarriak) eta eleaniztasuna da ohikoena”.

Nola erakutsiko diet haurrei hizkuntza lokal bat, mugatzen nauena?

“Hizkuntza gutxituak, eskualde-hizkuntzak, dialektoak... kontzeptu objektibotzat erabiltzen ditugu, baina ideologia supremazistaren pean eraikitako kontzeptuak dira: hizkuntza bat dago, ona, denek erabiltzen dutena eta komunikatzeko balio duena, eta gero daude beste hizkuntza batzuk identitatearekin lotura handiagoa dutenak komunikazioarekin baino, zatitu egiten dutenak... Eskualde-hizkuntza kontzeptua esate-

rako: munduan hitz egiten diren hizkuntza guztiak dira eskualdeko hizkuntzak, norbere eskualdeko azentu eta ezauzgarri espezifikoeekin hitz egiten delako. Norbaitek esango du: ‘Nola erakutsiko diet seme-alabei eskualdeko hizkuntza bat, lokala, mugatzen nauena?’. Baina ez dago hizkuntza globalik, ideologia hutsa da hori; espainola katalana bezain erreionala da. Ingelesa, adibidez, hizkuntza uniformizat daukagu, baina faltsua da, munduko hizkuntzarik zatikatu, dibertsifikatu eta erreionalizatuenetakoa da, barietate pila bat ditu. Esatea ingelesa komunikazio unibertsalerako hizkuntza dela, ideologia supremazista eta inperialistaren isla baino ez da”.

“Hizkuntzak ez dira hiltzen, asasinatu egiten dituzte”

“Hizkuntza jakin bat lotzen da garapen ekonomikoarekin, aurrerapen sozialekin, eta mekanismoak behartzen gaitu gure hizkuntza alboratu eta beste horregatik ordezkatzera. Amerikako indigenei esan zitzaizen garapena nahi bazuten espainola hitz egiteko, eta orain esaten zaie espainola ezetz, ingelesa hitz egin behar dutela. Aurreko mendeko hizkuntzalari handi askok hizkuntza uga-

ritan publikatzen zituzten artikulua, eta gaur egun hori ezinezkoa da: gure lana aintzat hartzea nahi dugun hizkuntzalariok ingelesez publikatu beharra daukagu. Eta horrek izen bat dauka: inperialismo linguistikoa. Hizkuntza bat hitz egiten duen pertsonak uko egiten dio hizkuntza horri biolentzia ekintza baten ondorioz, normalean biolentzia psikikoa, konbentzitzen zaituztelako zure hizkuntza gutxiago dela, ez duela balio eta alboratu egin behar duzula. Hizkuntzak ez dira hiltzen, hizkuntzak asasinatu egiten dituzte”.

“Ingelesak Europar Batasuneko hizkuntza ofizial izateari utziko dio”

“Kuriosoa da: Britainia Handia Europar Batasunetik ateratzen denean, ingelesak Batasuneko hizkuntza izateari utziko dio, estatu bakoitza ofizialki hizkuntza bakar batek ordezkatzeko delako Europar Batasunean eta Europar Batasunean Britainia Handiak baino ez du ordezkari ingelesa. Hizkuntza batek mendeetan agindu dezake eta gero agintzeari utzi. Frantsesarekin, latinarekin, aramearrarekin... gertatu da. Ingelesa etorkizuneko hizkuntza dela esatea faltsua da”.

Txiolari euskaldunak

KOMUNITATE TRINKO ETA AKTIBOA

Euskal txiolariak euskaraz ari dira Twitterren, hizkuntza horretan egitea naturala zaielako. Euskaraz aritzeko arrazoi nagusia da, baina ez bakarra. Hizkuntzarekiko atxikimendua dute txiolariok eta euskara ikusgarri egitea nahi dute. Ondorio hori eta beste batzuk ateratu ditu Simón Setién Echeniquek master amaierako *Euskara eta Twitter* lanean.

Onintza Irureta Azkune

@oirureta

ARGAZKIA: DANI BLANCO

Twitterrek hasieran izaera soziala zuen eta gaur egun berriz informazio izaera hartu du. Nolabait esatearren, espezializatu egin da sare sozial hori eta erabiltzaileek informazioa jasotzeko eta elkarbanatzeko erabiltzen dute. Txiolari euskaldunek gauza bera erantzun diote Setién, haien helburu nagusia informazioa dela. Besterik da ondoriozta deza-kegula nahi duten informazioa euskaraz aurkitzen eta elkarbanatzen moldatzen direla. Hau da, euskararen erabilera ez da arrazoi nagusi bat kontu bat jarraitzerako orduan.

Euskal txiolariak euskaraz ari dira ordea Twitterren (baita beste hainbat hizkuntzatan ere, eleanitzak baitira), eta Setiének galdetu die ea zergatik egiten duten euskaraz. Erantzun nagusia da euskaraz ari direla naturala egiten zaielako. Alabaina, ez da ematen duten arrazoi bakarra, hizkuntzarekiko atxikimendua, harrotasuna eta hizkuntzari ikusgarritasuna ematea ere aipatu dituzte.

Kalean, gizartean, gertatzen den bezala ezagutzak ez dakar erabilera automatikoki sare sozialetan. Euskara natural

ateratzen zaiela diote euskal txiolariak eta euskararen aldeko konpromisoagatik ere egiten dute. Euskaraz gutxi edo oso gutxi egiten dutenak ere badira, ordea.

Setiénen ustez, txiolarien euskal komunitate trinko eta aktiboa dagoela esan daiteke, nahiz eta egia den azken urteotan erabiltzaile aktibo kopuruak behera egin duela. Setiének azpimarratu du komunitate hori ikusgarri egiten asko lagundu dutela Umap eta Indigenous tweets webguneek. Code Syntaxek garatutako Umap tresnak euskaraz ari diren txiolarien datuak ematen ditu. 2016ko datuen arabera, 15.000 txiolari ari dira euskaraz. Indigenous tweets webgunea AEBetako Informatikako irakasle batek sortu zuen, Kevin Scannellek. 170 hizkuntza gutxiagotu aukeratu eta Twitterreko mugimenduen berri ematen du. Sailkapen horretan euskara aurrena dago.

342 galdetegi eta sei elkarrizketa

Setiének argi utzi nahi izan du *Euskara eta Twitter* lanak ez duela euskal komunitate osoaren argazki zehatza azaltzen.

342 erabiltzaileari galdetegia pasa die. 112 emakumeak ziren, 227 gizonak eta hiru beste genero batekoak. Partaideen %72,5ak euskara du lehen hizkuntza, %42k gaztelania, eta %0,6k frantsesa. Erabiltzaileen %49,4k adierazi du Twitterren euskara erabiltzen duela %75 eta 100 bitartean; %28,4k %50-75 bitartean; eta %12k %15-50 bitartean. Bestalde, %57k adierazi du bizitzako esparru guztietan erabiltzen duela euskara.

Galdetegiaz gain elkarrizketa erabili du Setiének informazioa lortzeko. Sei elkarrizketa egin ditu, lau gizonezkori eta bi emakumezkori. 16 eta 54 urte artekoak denak. Hiru irizpide hartu ditu seiak aukeratzerakoan: jarraitzaile kopurua, euskararen erabilera eta txio kopurua.

Euskara eta Twitter Eleaniztasuna eta Hezkuntza master amaierako lana ekainean bukatu zuen Setiének eta jada sarean dago (<http://bit.ly/2xddq4m>). Azpimarratu du Twitter eta euskara edo Twitter eta hizkuntza gutxiagotuak lantzen dituen ikerketa akademikorik apenas aurkitu duela eta gai horiek sozializatzea garrantzitsua dela. ■

Esther Vivas:

"ANIZTASUNAREN LILURA GISAKO BATEAN BIZI GARA, BAINA GURE ELIKADURA GERO ETA HOMOGENEOAGOA DA"

Esther Vivas (Sabadell, Herrialde Katalanak, 1975) aspaldi hasi zen elikagaien industriaren zirrikituetan murgiltzen. Hainbat urteko ikerketaren harira gogorarazten dizkigu gizartean erabat barneratuta dauden praktiken arriskuak. Horretaz mintzo da, hain zuzen ere, 2014an argitaratu zuen *El negocio de la comida* (Janariaren negozioa) liburuan. Iragan apirilean liburuaren hirugarren edizioa atera zuen.

Saioa Baleztena

@SaioB

ARGAZKIAK: JORDI BORRÁS

Liburuak sekulako harrera izan du. E-mailzarekin pozik?

Liburuaren lehen edizioa kaleratu nuen inpaktu positiboa izan zuen. Pozik nago, liburuak nekazaritzako elikagaien industria ereduaren azterketa sakon baten ondorioa delako, alegia, urte askoko lanarena. Argi dago gai honek geroz eta jende gehiagoren interesa pizten duela.

Zenbateraino aldatu da egoera liburuaren lehen edizioa 2014an argitaratu zenuenetik?

Zoritxarrez, ez asko. Egoera hobetze-

ko aurreikuspenak ere ez ziren oso baikorrak. Enpresa handien esku dagoen elikadura eredu bat dugu, hainbat gobernuen sostengua izan duena. Beraz, herritarren mobilizazioak eta egoeraren kontzientzia hartzeak soilik ahalbidetu dezakete aldaketaren bat sistema horretan. Are gehiago, nekazaritza elikagaien ereduaren alternatibak proposatzen dira gizarte zibilaren mobilizazioak erakundearen erabakietan eragin nahi duelako. Azken finean, gure eskakizunek harrera hobea izango dute erakundeetan dauden gobernuen sigilen arabera.

Nola uler daiteke historikoki elikagai gehien ekoizten diren une berean egotea gose tasarik handienak?

Funtsean elikadura negozio bilakatu delako, jatea oinarritzko eskubidea bada ere. Eskubide hori merkaturatu egin da, nekazaritza-industriaren multinazional gutxiren negozio bilakatu. Ondorioz, enpresa gutxi horiek dute nekazaritza elikagaien industriaren kontrola eta, noski, euren interes ekonomikoak eta zekentasuna lehenesten dituzte, gosez hiltzen ari direnen beharren gainetik. Horrela, errazagoa da ekoizten diren

elikagaiak zakarretan bukatzea gure sa-belean baino.

Zure liburuan kritika gogorra egiten diozu elikagaien itzalean ezkutatzen den merkatuari.

Bai, eta larriena da enpresa handi horiek baldintzatzen dutela guk ondoren merkatuan erosiko dugun produktua-ren prezioa, baita ekoizleek euren lana egiteagatik izango duten ordainsaria ere. Ondorioz, nekazariak geroz eta diru gutxiago jasotzen dute saltzen dituzten produktuen truke, geroz eta garestiago

ordaintzen ditugun bitartean. Multina-zionalek kontrolatzen dute ekoizle, nekazari eta kontsumitzailearen artean dagoen inbutua eta, kontuan hartuta gure erosketen %80 egiten dela super-merkatuetan, ondorioak oso larriak dira.

Joera honek eraginik izan du bertako elikagaiak lehenetsi ordez kanpokoak ekartzeko?

Ehun-ekoizpena deskokatu den bezala, elikagaien ereduaren fenomeno berdina gertatu da. Enpresa handiak

» “Errazagoa da elikagaiak zakarretan bukatzea gure sa-belean baino”

» “FAO erakundearen arabera, XX. mendean desagertu zen elikagaien aniztasunaren %75”

kanpoaldeko herrialdeen lan prekarietateaz baliatzen dira, salneurri arras merkean ekoiztu eta produktuak hemen prezio lehiakorrean salduz. Eta, beraz, supermerkatuek pisu handia dute jaten duguna nondik datorren erabakitzeko, baita nekazaritza txirotzeko ere.

Arriskuan al daude geure elikagaiak?

Arriskua ez, egitatea da. FAO Nekazaritza eta Elikaduraren Erakundearen arabera, XX. mendean desagertu zen elikagaien aniztasunaren %75. Eta gurea ez da salbuespena izan. Supermerkatu-
ra joan eta aukera gutxi ikusten dituzu *iceberg* letxugatik haratago, adibidez. Aniztasunaren lilura gisako batean bizi gara, eta aldiz, gure elikadura geroz eta homogeneoagoa da. Ez hori bakarrik, enpresa handien apustua da errentagari-
riagoak, eta ondorioz, artifizialagoak diren laboreak ekoiztea. Beraz, beste behin, merkatuaren logika inposatzen da landatutako produktuaren gainetik. Adibide gisa, mundu zabalean ekoizten den arrozaren %95 bost motatakoa baino ez da.

Elikagaien pribatizazioa Iraultza Berdeak eragin omen zuen.

Nekazaritzan eta ingurugiroan inpak-
tu oso negatiboak eragin zituen fenomeno izan zen Iraultza Berdea. Ez zen iraultza, ezta berdea ere. Aurrekariak 40 eta 50eko hamarkadetan dituen arren, Iraultza Berdea 60ko hamarkadan Ford eta Rockefeller Fundazioek, AEBetako Gobernuaren laguntzarekin, ekoizpenaren kopurua handitzeko asmoz sustatu zuten fenomeno izan zen. Munduko gosearekin amaitzeko eslogana zuen, nekazaritza modernizatu eta produktiboago egiteko politikak sustatuz. Baina fenomeno horren atzean dagoena da baliabide naturalak pribatizatu eta nekazaritza enpresa gutxiren esku uzteko apustua.

Kontsumo kritikoaren inguruan ez al dago gizartean desinformazio handia?

Baikorra naiz horrekiko. Uste baitut geroz eta jende gehiagok duela interesa kontsumo kritikoan. Azken finean, osasuntsu bizi nahi dugu, eta geroz eta informazio gehiago dugu elikagaiak behar bezala aukeratzeko. Horregatik, gehiago dira gaur egun janari ekologikoa kontsumitzen dutenak. Goraka doan merkatu sektorea da janari ekologikoarena. Joera

» “Erronka kontsumo kritikoa politizatzea da, bestela gerta daiteke –gertatzen hasi da– merkatu konbentzionalen kritikatzen duguna ekologikoak ere onartzea. ‘Eko’ etiketaz haratago, hurbiltasuneko etiketaren garrantzia aldarrikatu behar da”

» “Geroz eta jende gehiagok du interesa kontsumo kritikoan; azken finean osasuntsu bizi nahi dugu, eta geroz eta informazio gehiago dugu elikagaiak aukeratzeko. Horregatik doa goraka janari ekologikoaren merkatu sektorea”

“Genero erasoaren azken mugetakoa da eraso obstetrikoa, zoritxarrez gizartean erabat barneratuta dagoena. Emakumeok hainbeste aldarrikatzen dugun erabakitzeko eskubidea, erditzen garenean ospitaleetako atean gelditzen da”.

hori oso interesgarria da, baina erronka kontsumo kritikoaren joera politizatzea da. Urrats hori ematen ez badugu gerta daiteke –dagoeneko gertatzen hasi da–, elikagai ekologikoen merkatuan eredu konbentzionalen kritikatzen dugun hori onartzea. “Eko” etiketaz haratago, hurbiltasuneko etiketaren garrantzia aldarrikatu behar da.

Elikadura eredu komertzialaren krisiak badu irtenbiderik?

Noski, egoera aldatu daiteke. Horretarako ezinbestekoa da batetik, gizarte mugimenduak aspalditik elikadura burujabetzaren alde sustatu duen borrokaren jarraipena, eta noski, nahimen politikoa. Izan ere gaur egun lehen eta bigarren mailako elikagaiak daude, eta logikoena da erakunde publikoek lan egitea elikagaiak hiritar guztien sabeletara iristeko. Hori bai, asko dago egiteko oraindik.

Zeintzuk lirateke zure ustez erakunde publikoek hartu beharko lituzketen funtsezko neurriak?

Hasteko, eta ekoizpenari dagokionez,

lur eremuak nekazariarentzat eskuragarri jartzea. Era berean, ekoizle txikiei erraztasun handiagoa ematea ezinbestekoa da, produktuak merkaturatu ahal izateko. Noski, elikadura konbentzionalak geure osasunean dituen inpaktu negatiboak informatzeko politika argien beharra dago, eta azkenik, legeak behartzea erakunde publikoetako jangela guztietan kontsumo kritikoa sustatzen duen elikadura.

Globalizazioaren eragina bizitzako alor guztietara iritsi da. Zuk diozu erditzea ere industrializatu egin dela. Zer erran nahi duzu?

Sistema kapitalistak merkaturatzen ditu gure bizitzaren alor guztiak; elikaduratik hasi eta erditzeraino. Ondorioz, azkenaldian sistema kapitalista eta patriarkalak sekulako eragina izan du emakumeen erditzean ere. Emakumeok hainbeste aldarrikatzen dugun erabakitzeko eskubidea, erditzen garenean ospitaleko ateetan gelditzen da, zoritxarrez. Adibide gisa, ezin dugu erabaki nola erditu edo nor egon daitekeen erditzearen unean.

Eraso obstetrikoren arriskua salatzen duzu.

Noski, genero erasoaren azken mugetako bat baita eta, zoritxarrez, gizartean erabat barneratuta dagoena. Biolentzia obstetrikoa izan daiteke psikologikoa; emakumea erditzean guztietsiz; edo fisikoa, beharrezkoak ez diren zesareren bitartez, edo episiotomiaren gisako hainbat praktikaren bitartez egunero gauzatzen dena. Gogorra da, baina erditzea bezalako ekintza natural bat gaixotasun bilakatu dute. Eta okerrera da emakumeok praktika horien aurrean ez dugula hitzik. Horretan ere asko dago egiteko. Datuak beldurgarriak dira: Espainian emakumeen %25 zesarea bitartez erditzen da. Hala ere datuak aldatu egiten dira lurraldearen arabera. Euskal Herriko zenbakiak dira baxuenak, erditzen diren emakumeen %15,1eri egiten diete zesarea.

Amaitu aurretik ezin politikaz solastatu gabe pasa. Urriaren 1erako aurreikusita dago Kataluniako autodeterminazio erreferenduma. Egingo da?

Tira, Kataluniako Gobernuaren borondate politikoaren arabera izango da

erantzuna. Zalantzarik gabe, Espainiako legedia desobeditzeko irimotasuna mantentzen badu, egingo da. Ikusi beharko da, baina, noraino iristeko gai diren. Gizarte zibilaren ardura izango da Gobernuak norabide horretan estutzea.

Espainiako Gobernuaren presioak ez du erreferenduma baldintzatuko, orduan?

Bai, noski, haren errepresioa noraino iritsiko den ere ikusi beharko da. Baina, orain arteko joera errepikatzen bada, Espainiako Gobernutik zenbat eta presio gehiago iritsi, orduan eta elkartasun handiagoa izan du independentismoak.

Zer deritzozu Generalitatak hilabete hauetan egin duen lanari?

Ikusi duguna da Generalitataren estrategian alderdi interesek pisu handia dutela, eta beraz, Junts pel Sí-k erreferendumarekin hartu zuen konpromisoan sigi-sagak egin dituela. Duela gutxi entzun genuen David Bonvehí, PDCateko bigarren zerrendaburuak esaten zuela, erreferendumaren emaitzen arabera PDCatek estrategia aldatuko zuela. Beraz, zalantza asko daudela esango nuke. Ikusi beharko da zerk duen pisu handiagoa, independentziak edo alderdi interesek.

Procés Constituent ekimeneko kide izan zinen. Porrot egindako egitasmoa izan da?

Tira, Procés Constituent egitasmo politiko berrien aitzindaria izan zela esango nuke. Politika egiteko bide berri bat eraikitzea posible izan da hari esker. Ekimen hark funtsezko eztabaida baten oinarriak josi zituen, hazia ereinez, gaur egun Kataluniako politikan erabakigarriak diren egitasmo politikoaren sorrera ahalbidetzeko.

Katalunian agertoki berria marraztu da. Zeinen aldeko apustua egiten duzu, CUP-Crida Constituent edo sortzen ari den Catalunya en Comú egitasmoarekin?

Krisi ekonomikoak eragin zuen kontzientzia aldaketaren ondoren, ezinbestekoa zen mugimendu soziopolitiko berrien sorrera. Beraz, testuinguru horretan sortu ziren hautagaitza berriak ziren apusturik baliagarrienak, eta nik begi onez ikusten ditut herri hauteskundeetan Barcelona en Comú ekimena eta oraingo Catalunya en Comú ere. ■

eLEKTRIKA
G R A B A K E T A K

-Grabaketak estudioan eta zuzenekoetan

-Nahasketa analogiko profesionala

-Zuzeneko teknikaria

Ander Barriuso Muñoa

<https://elektrikagrabaketak.bandcamp.com/>
<https://www.facebook.com/elektrikagrabaketak/>
elektrikagrabaketak@gmail.com
tlfnoa: 687046386

TALLERES
MITXELENA
S.COOP.

Torno bertikala: Ø 4.200 x 2.000
Fresadora: 10.000 x 3.500
Barrenatze mekanizatua

Eziago Poligonoa · Zikuñaga Auzoa
20120 HERNANI (Gipuzkoa)
T 943 55 25 12 - 16 · F 943 55 28 16
info@talleresmitxelena.com

www.talleresmitxelena.com

Sagardoaren ontziak

TESTUA ETA ARGAZKIA:

Jakoba Errekondo

jakoba@bizibaratzea.eus

Zuraz eta egurraz idazteko asmoa nuen, sasoia gainean delako, baina sagardoarena ere bada, eta lagun sagardogile batek egin dizkidan galdera-amu biei helduko diet. Urtero ez da sagar kopuru bera izaten, eta sagardoa egiteko ontzi batzuek urtea hutsik igaro behar izaten dute. Urte horretan ontziaren zurak “zoko usaina” hartu duela eta ea nola kendu galdetu zidan.

Gehiegizko garbitasunaren ondorioa da arazo hori. Sagardoa botilaratu denean erabat hustu eta garbitu egiten da ontzia; on beharrez, ahalik eta sakonena garbitu ere: azpiko sagardoaren ama kendu, ontziaren oholetan dagoen lika arrastoa...

Ondoren hilabeteetan ontzia hutsik egongo da, eta, hala, zurak kanpotik bezala barrutik ere airea hartzen du. Zura sagardoz blai, beteta, belaki edo esponja bat balitz bezala, sagardoz busti-busti eginda egongo da. Sagardo horrek airea hartzen duen hartzidura mota guztiak egingo ditu: ozpindu eta abar. Era berean zura bera ere usteltzeko bidean jarriko da.

Hori ez gertatzeko, sagardoa botilaratzen denean, bertan utzi behar dira ontziaren azpiko ama eta edariaren proportzio bat. Ontzia hermetikoki itxita. Horrek zura barrutik babestuko du. Gure aitonaren formula erraza da: zuloa taparekin itxi, junturan seboa eman, eta hori, intsektuek edo saguek jan ez dezaten, igeltsuarekin estali.

Behin zurak zoko usain hori hartuta, ez da erraza kentzea. Lan hori hartzea merezi duen erabaki behar. Onena askatu eta oholak eta tapak marrusketatzea

da. Zurak axalean izango du nabarmenena kutsu hori, eta hori kendu eta gero oholak bildu, ontziaren buelta osatu eta tapak jarri aurretik erre punttu bat eman. Hori dena eginda ere, baliteke kutsuaren arrastoren bat geratzea; hori gero muztioa sagardo egiteko hartzidurak edo irakinak berak kenduko dio.

Zur oneko ontziak, antzinakoak edota sagardo ona egiten dutenak badira, lan hori hartzeak mereziko du. Animo eta prestatu ontziak, aurtengo uztarekin beharko dira eta! ■

IRAKURLEAK ✉ GALDEZKA

Galderaren bat egin edo gairen bat proposatu nahi badiguzu, bidali mezua landareak@argia.eus helbidera eta orrialde honetan bertan irakurri ahal izango duzu erantzuna.

Kaixo! Baratzea argazkiko belar txarrek jositako daukagu. Zer da? Ba al dago baratzetik kentzeko modurik? Ahal duzunean erantzuterik izango bazenu eskertuko nizuke.

Asier Altuna (Azkoitia)

Kaixo Asier. Sabia izango dela uste dut, *Amaranthus retroflexus*. Agian bere generoko besteren bat, *Amaranthus hybridus*, adibidez.

Ezagutzen ez ditugun lurretan landare hauek txartzat ditugu. Ameriketatik ekarritakoak dira. Jangarriak dira, bai bere hostajea, berria denean, eta haziak ere bai. Kentzeko moztu eta moztu. Eta hurrengo ilgoran ere moztu.

Tuterako tomate “itsusiaren” festa

Garazi Zabaleta

@tirikitran

ARGAZKIA: JESUS MARQUINA ARELLANO

Duela hamar urte hasi ziren Tuterako Remigio Ostaturuko kideak tomate “itsusiaren” lehiaketa antolatzen. “Gure inuruko baratzeetan izarra zen tomate mota hori desagertzen ari zela ikusi genuen, eta hori ekidin eta produktuari balioa eman nahi genion” azaldu du Luis Salcedo Irala ostaturuko arduradun eta lehiaketaren antolatzaileak. Aurten, gainera, berrikuntzak egon dira tomate festan: lehiaketa izatetik Tuterako Tomate Itsusiaren I. Asteburua izatera pasatu da ekimena.

Itxurak ez omen du inporta... edo bai?

“Tuterako itsusia” bezala ezaguna, *marmande* barietateko antzinako tomatea da lehiaketako protagonista. 1980-90eko hamarkadetan, garraiorako gogorragoa zen tomatea nagusitu zen merkatuan, azal leun eta politekoa. “Garai hartan estetikak garrantzia handiagoa zuen zaporeak baino, eta hemen laborariak esaten hasi ziren: ‘tomate hau ez digute hartzen itsusia delako’”, kontatu du Salcedok. Horrela irabazi

zuen “itsusi” ezizena Tuterako tomateak.

Lehiaketan, gainera, tomaterik onenari ez ezik itsusienari ere ematen diote saria. “Bi kategoria dauzkagu: lehenengoan tomate itsusiena bilatzen da, eta publikoa bera da epaimahaia. Bigarrenean, tomaterik onenarenean, epaimahai bereziak hartzen du parte”.

Tomate lehiaketatik tomate festara

Irailaren 1ean eta 2an herriko merkatuan izan zuten zer ikusi eta zer egina herriarrek: Helianto elkarteak haurrentzako tomate haziak ateratzen ikasteko tailerra antolatu zuen, NNPEK Nafarroako Nekazaritzako Produktzio Ekologikoaren Kontseiluak tomate ekologikoa eta konbentzionala alderatzeko dastaketa egin zuen, salmorejo eta olio ekologikoaren dastaketa izan zuten ondoren, baita tomate errezetak prestatzen ikasteko sukaldaritza tailerra ere, Basque Culinary Centerrek emana.

Zaporea ezin delako itxuratik neurtu, jarrai dezatela tuterarrek euren baratzeetan tomaterik itsusienak ereiten! ■

www.bizibaratzea.eus

EUSKAL HERRIKO AGENDA

Irailaren 13-14an: Ultzama Mikologia jardunaldia

9:30etatik 18:30etara Larraintzarko gizarte etxean. Irailaren 13an “Ondoen funtzioa basoetan” eta “Mikologia araudia kudeaketa erreminta gisa” gaiak landuko dituzte. 14an berriz, “Perretxikuen merkaturatzea” eta “Mikoturismoa”. Informazio gehiago eta izena emateko: info@parquemicologico.com edo telefonoa: 671 814 005

Irailak 16: Usurbil Xaboiak egitea basalandareekin

9:00etatik 13:00etara Potxoenea kultur etxean. Jone eta Rita Aldabaldetrekuk gidatuta. Izena emateko: 943361114 telefonoa edo alkartasuna@usurbil.com. Prezioa: 35 euro, Alkartasuna kooperatibako bazkideek doan.

Irailak 16: Bermeo Santa Eufemia eguneko azoka

Talo dastaketa, baserriko produktuen salmenta eta animalien erakusketa.

**Irailak 16: Artea
Elikagaien eta eskulanen azoka**
Arteako elikagaien erakusketa, dastaketa eta salmenta. Eskulan azoka ere izango da eta baita azokako erakusmahai onenaren lehiaketa ere.

Irailak 16: Zalla IV Jaialdi Gastronomikoa

Nekazaritzako elikagaien salmenta, haurrentzako tailer gastronomikoak, dastatze gidatuak eta sukaldaritza erakustaldiak.

ZURE HERRIKO EKINTZEN BERRI EMAN
edukia@bizibaratzea.eus helbidera
idatzi edo www.bizibaratzea.eus
webgunean bertan, oso erraz.

AGENDA OSOA NOIZNAHI IKUSTEKO
www.bizibaratzea.eus

GURE GAIK DIRA GURE BALIOAK | PARTE HARTU ETA IRABAZI SARI HAUETAKO BAT

Aste honetako nabarmendua

ZEIN DA ZEIN? TALDEAREN DISKOA

3

Ikusi nahi ez duen Elefante Txuria

Nerbioi ibaiaren ertzetik, musikaren bitartez, sistemak inposatutako maskarak kentzeko ahaleginetan elkartutako lau lagunek osatzen dute *Zein da Zein?* taldea. Beste musika talde batzuetan aritutako kideak dira denak, hala nola, Feos Pero Majos-eko Alberto Ortiz eta Ciro Sierra, eta Siroka taldeko Gorka Chamorro. Igor Barandika gitarra-joleak eta Asier Perezek osatzen dute taldea. 2009an argitaratu zuten euren lehen lana taldearen izen berarekin. Erritmo astunak, rap, rock eta metalaren ildotik jorratutako kantutak jasotzen dira Elefante Txuria izeneko bigarren disko honetan. Taupaka elkarteak kideak dira. Irailean zehar, ARGIA Jendearen artean bost disko zozketatuko ditugu.

Eragile hau hobeto ezagutzeko:

TAUPAKA

<http://taupaka.eus>
taupaka@gmail.com

#autoeraketa
#sormena
#musika
#kulturalibrea

Iraileko sariak

1

Tribial Feminista
2 mahai-joko

2

Txakur Gorria
2 liburu

3

Zein da Zein?
Elefante Txuria diskoa
5 CD

4

Joxemi Zumalabe
3 liburu

Parte hartzeko: ☎ 943 371 545 | gunea@argia.eus | www.argia.eus/gunea

Eragilea bazara, zabalkunderako materiala baduzu eta zure lana ezagutarazi nahi izanez gero, jar zaitez gurekin harremanetan.

Gaurkotasunaren “Analisis” Panorama atalaren barruan

Itsaso Zubiria Etxeberria
@itsasozubiria

Zaharrei entzun diet azken denboretan “mundu hau zoratu zaigu erabat” edo antzeko esaldiren bat. Ez dakit askoz ere aldrebesagoa izango ote den orain, lehen ere imaginatzen baitut zorotik puska bat izango zuela. Baina tira, zail zait eromena neurtzea eta gaurko zoroetxeari nola begiratzen diogun erreparatu nahi diot. Hori egin gura izan duelako ARGIAk ere, besteak beste.

“Panorama” atala da, astekarian, ARGIAk gaurkotasuna aztertzeke erabili ohi duen tresna –noski, indarrik kentzeko intentziorik gabe aldizkariko beste ataletan sakon lantzen diren aktualitateko hainbat gai-ri-. Baina “Panorama” da gaurkotasuna erdigunean jartzen duena. Alde guztietako informazioa jasotzen dugun honetan, ordea, agendaren lehen lerroa betetzen duten gaien abanikoa oso zabala da. Eta nola analizatu erpin horiek guztiak gure astekarian? Ez daukagu plantilan kazetari orojakilerik (zorionez). Beraz, denok lanera. Bakoitza bere gaitetik, bere interesetatik. Analisi hobeak eta astekari sinesgarriagoa, ziurrenik.

Horixe da ARGIAren planteamendua. Beste erreportaje eta elkarrizketetan ere, konturatuta egongo da honezkero irakurlea, kazetari bakoitzak lantzen duela bere arloa. Bada, analisisen kasuan ere, logikak agintzen duen moduan, erredakzio taldeko hainbat kidek beren gaitetan lupa jarri eta aztertu bezala iritzia emateko tartea izango dute orain “Panorama” atalean, gorritz “Analisis” jartzen duen tarte horretan.

Dagoeneko gure orriak betetzen ez dituen “Maltzagatik” atala izan da “Analisis” txoko berri honen aurrekari. Xabier Letonak astero-astero zorrozatasunez idatzitako lerro horiek gehienbat jotzen bazuten politikaren ildotik, oraingoan gaurkotasunari zentzu zabalagoan begiratzeko intentzioa du erredakzio taldeak. Astero erredaktore batek, txandan- txandan.

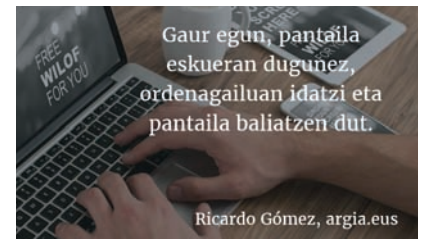
Urko Apaolaza, Mikel Asurmendi eta Unai Brea estreinatu dira dagoeneko. Ikusi egin beharko dugu zoroetxeak zein joera hartzen dituen datoen hilabetetean, eta nor ausartzen den hortik ezer garbirik ateratzera “Analisis” atalean. ■

Sarean arrantzatuak

Maite Goñi Eizmendi

@euskaljakintza

#gaurkohitza “eskueran” da, @FiloBlogia.ri @argia.n egin dioten elkarrizketan irakurria

Imanol Epelde Pagola

@27zapata

Indartsu eta osasuntsu itzuli da @argia oporretatik. Ale interesgarria oso!

Markatu gorritz agendan urriaren 7a: Argia Eguna Gasteizen!

Gasteizko Gasteizteak irailarako bere afixan iragarri duenez, irailaren 7an, larunbatez, egun osoan zehar eta gauari orduak kenduz, Gasteizko Alde Zaharrean ez da saltsarik faltako laugarren Argia Egunean: ibilbide gidatua, bazkari herrikoia, kontzertuak... hurrengo asteetan izango duzue egitarau zehatzaren berri.

GIZONA ALA EMAKUMEA? MEDIKUA

Nagore Irazustabarrena
Uranga
@irazustabarrena

Lurmutur Hiria (Hegoafrika), 1826. Britainiar Armadako zirujau James Barry erditze batean laguntzen ari zela, haurra kirurgia bidez ateratzea beste erremediorik ez zegoela konturatu zen. Zesarerik sekula egin gabea zen, eta aurrez soilik hiru kasu arrakastatsu irakurriak zituen (ama eta haurra bizirik atera ziren kasuak, alegia). Eta Barryk ere biak bizitzea lortu zuen. Horrenbestez, Afrikako eta Britainiar Inperio osoko lehen zesarrea arrakastatsua egin zuen.

Horrez gain, higie-ne baldintza zorrotzagoak bultzatu zituen, gaixoen dieta hobetu zuen, eta landareetan oinarritutako sifilisaren eta gonokoziaren aurkako tratamenduak zabaltu zituen. Munduko toki askotan lan egin zuen eta ikuskari nagusi ere izendatu zuten; Britainiar Armadako bigarren medikuntza kargu garrantzitsua lortu zuen horrela.

Lanean arduratsua eta bizkorra izanagatik, tratu zailekoa omen zen mediku irlandar ilegorria. Ezpata ia beti soinean, bizpahiru aldiz duela borrokatu zuen armadako ofizialen aurka, eta Florence Nightingale erizaintzaren aitzindariarekin ere tirabira gogorrak izan zituen. “Basatien moduan jokatzeko” idatzi zuen hari buruz Nightingalek, “armadan sekula topatu dudana

izakirik zailduena da”. Eta, hala ere, bihozbera eta atsegina zen gaixoei. Lurmutur Hiriko zesarrea arrakastatsua- ren ondoren, Wilhelmina Munnik amaren ondoan igaro omen zuen hurrengo egun osoa; semea James Barry Munnik izena jarri zioten, esker onez.

1865ean hil zen, eta eskandalua jaio. Gorpua garbitzeaz arduratu zen neska- meak esan zuen hildakoa “erabateko emakumea” zela (eta, sabelaldeko azalean ikusi zizkion ildoan arabera, erdi- tu izan zela ere bai). Berriki, Michael du Preez medikua eta Jeremy Dronfield idaz- lea arduratu dira James Barryren lehen urteetako nondik norakoak ikertzeaz.

Margaret Ann Bulkley –horixe zuen jaio- tzean ipini zioten izena– 1790eko hamar- kadan jaio zen Irlandan; du Preezek eta Dronfieldek diote Cork izan zuela jaioterri eta, beste batzuen ustez, uhartearen bes- te muturrean jaio zen, Belfasten. Txikitan John anaiari esan omen zion: “Emakumea ez banintz, soldadua izango nintzateke”. Eta aurrerago bokazioa medikuntzara al- datu zitzaion, baina horretarako ere ema- kumea ez izatea derrigorrezko eskakizuna zen. Alaba bat izan omen zuen, Juliana Bul- kley, neskameak gorpuan ikusitako ildoak azalduko lituzkeena. James Barry artista (1741-1806) osaba omen zuen. Margo-

James Barry doktorea, John zerbitzariarekin eta Psyche txakurrarekin, Jamaikan, 1862. urte inguruan.

laria hil eta urte gutxira, 1809an, haren izena, dirua eta generoa erabili zituen Edinburgoko Unibertsitatean medikuntza ikasketak egiteko. 45 ikasletik bigarrena izan zen, eta hernia femoralari –nagusiki emakumei eragiten dien arazoari– bu- ruzko tesia osatu ondoren graduatu zen.

Margareten –edo Jamesen– hautua boka- zioak ala genero identitateak bultzatu izan zuen eztabaidatu izan da, baina Michael du Preezen iritzian, eztabaida horrek medi- kuak egindako ekarpenak itzali ditu. Behin, Barryren heriotza ziurtagiria sinatu zuen D. R. McKinnon maiorrari haren generoa- ri buruz galdetu zioten. “Ez dakit gizona, emakumea ala hermafrodita zen (...) daki- dana da gorpua urte luzez ezagutu nuen ospitaleetako ikuskari nagusiarena zela”. ■

TUNISIAKO ONDAREAREN INSTITUTUA / SASSARIKO UNIBERTSITATEA

Tsunamiak urperatutako garum-a

Tunisiar eta italiar arkeologo talde ba- tek Neapolis hiriaren arrastoak aurkitu berri ditu Tunisiako kostaldean urpe- ratuta. Amiano Martzelino erromatar historialariak jaso zuenez, hiri tsunami batek suntsitu zuen K.o. IV. mendean.

Hogei hektareatik gorako aztarna- tegian, hainbat monumentu eta erai- kinen arrastoak topatzeaz gain, *garu-*

ma (arrain hartzituzko saltsa) egiteko ehunka tanga aurkitu dituzte. Adituen ustez, Erromatar Inperio berantiarreko *garum* ekoizle nagusietakoa zen Neapo- lis, baina erromatarrek oso gutxi idatzi zuten hiriari buruz, ziurrenik Gerra Pu- nikoetan Kartagorekin lerratu izanaga- tik. Aurkikuntzak erromatarrek esan ez zigutena jakiteko balio dezake. ■

TELESAILAK IDATZI EGITEN DIRA

Berez da bulegokoa eta itzalpekoa gidoilariaren lana. Zuzendariak emango ditu elkarrizketak; aktoreek beteko dituzte pantaila eta –halakorik balego– alfonbra gorriak; eta gidoilaria –beste asko bezala– bigarren planoan geratuko da, kredituetako izen-abizen erdi ezezagun, beste ideia bat garatzen, argia ikusiko duen jakin gabe. Dena ez da ilun, hala ere: zirrara berezia sortzen du telebista piztu eta norberak idatzi edo irudikatutakoa pantailan ikusteak. Halakorik lortzea, ordea, zaila da, eta zer esanik ez ikus-entzunezko fikziorik ia ez duen Euskal Herri honetan. Sarri ezkutukoa den lan hori hobe ezagutu nahian jo dugu Yurre Ugarte eta Iñigo Lezertuarengana.

Lander Arretxea Berezartua
@larretxea

ETBn fikzioa lehenengoz egiten zeneko garaiak ondo ezagutzen ditu Yurre Ugarte idazle eta gidoilari tolosarrak. Betidanik izan du gustuko idaztea, eta kazetaritza ikasketak hasi bazituen ere, Leioan espezialitaterik ez zegoela-eta Londresera joan zen ikus-entzunezkoak ikastera. Han hasi zen bere lehenengo lanak idatzi eta zuzentzen. Itzuli zenerako, film luze baten gidoia zekarren besapean. Orio Produkzioak-eko Martin Ibarbiarengana jo zuen proiektu horrekin, eta hark, kontra-proposamena bota zion, sitcom baterako ideia garatu eta idazteko eskatuz. Huraxe izan zen bere lehenengo gidoilari lan profesionala: *Penelope-Enea* (1992), ETB1en.

Ikasteko aukera paregabea izan zen arren, baldintzak ez ziren onenak izan: “Hasiberri ausart batek bakarrik onartzeko modukoak izan ziren lan-baldintzak, hilabete bakarrean 10 gidoi idatzi behar izan baintuen. Modu horretan, telesaila B mailakoa aterako zaizu, ezinbestean”. Geroztik beste proiektu askotarako egin du lan, *Goenkalerentzat*,

marrazki bizidunetako film luzeetarako, eta baita Tele5, Telemadrid edo TV3 telebistentzat ere. Orotariko bizipenak izan baditu ere, uste du askotan gidoilariaren lanari ez zaiola behar beste-ko garrantzia aitortzen, nahiz eta oso zaila den emaitza on bat lortzea idazketa eta ideiarekin garapenari denbora eman gabe. “Ez baduzu ulertzen gidoi bat idazteak denbora eskatzen duela, ez duzu ulertzen ikus-entzunezko lan bat zer den. Aurreproduktuorako denbora behar da, idazteko denbora behar da. Industria bat eraiki nahi baduzu, hori ere prozesu industrialaren barruan integratu behar duzu, eta noski, ordaindu. Hain bistakoa dirudien hau ez da beti aintzat hartzen”.

Zenbat balio du ideia batek?

Ugartek baino hamarkada bat geroago ezagutu zituen telebistaren barrunbeak Iñigo Lezertua gidoilari mutrikuarrak. 22 urterekin hasi zen lanean, Pausokan proba egin eta berehala hartu zutenean. *Euskolegas* eta *Vaya Semanita* saioetatik

igaro ondoren, Madriletik aritu da hiru urtez Espainiako Estatuko zein nazioarteko hainbat telebistarentzat ideiak eta gidoiak garatzen. Gidoilariaren lana idaztea baino askoz gehiago dela dio: “Ikertu egin behar duzu, beste herrialdeetan zer egiten den begiratu, egokitu zure ideiak telebista bakoitzak nahi duenera, eta gainera, zure ideia saltzen jakin”. Horrek guztiak lan eta denbora asko eskatzen du, baina dioenez, oro har euskal ekoiztetxeek ez dute ideien garapenean inbertsiorik egin nahi, eta beraz, etxetik eta bermerik gabe egin beharreko lana izaten da askotan. Gero kasurik onenean, ideia ona bada, erosi egingo diote. “Baina, atzean dagoen lan guztia kontuan hartuta, zenbat balio du ideia batek?”, galdetu du Lezertuak.

Eskamak kentzen telesailaren sortzailea eta gidoilari nagusia ere bada: “Oso aberasgarria izan da, baina zaila ere bai: denborarik ez duzu inoiz telebistan: beti da erlojuaren kontrako lana, aldaketa asko egin behar dira... Telebista, edo asko gustatzen zaizu, edo ez duzu

aguantatzen. Nire kasuan bokaziozkoa da; asko ikasi eta gozatzen dut proiektu bakoitzarekin”.

Martxan egotearen garrantzia

Batak zein besteak argi du talentua badagoela euskarazko fikzioan maila oneko gauzak egiteko. Baina horretarako, aukerak eman behar dira, baita hanka sartzeko aukera ere. Lezertuak uste du gutxi direla telebistako erritmoan lanean ari diren euskal gidoilariak, eta horrela oso zaila dela profesionalak ikastea, trebatzea... “Zu txirrindularia bazara, eta luzaroan ez baduzu lehia-tzen, ez duzu behar besteko erritmorik izango. Telebistarekin gauza bera gertatzen da, ez bada fikziorik sortzen, zailagoa izango da gerora ere kalitatezko lanak egitea”.

Dioenez, hutsune horrek gidoilari asko beste ibilbide profesional batzuk hartzera eraman ditu: irakaskuntzan, ikus-entzunezko sektorearen beste alor batzuetan, ostalaritzan... Edo beste herrialde batzuetan lan egitera. Horrek

zailtzen du pertsona horiek gero, premia dagoenean, telebistara itzuli ahal izatea.

Yurre Ugartek aldiz, baratzearen metaforarekin azaltzen ditu ondoen fikzio gabeziaren ondorioak: “Gidoilari, sortzaile emankorrak nahi badituzu, baratzeari landatu, erein, ureztatu, edo hitz batean, zaindu behar duzu. Lan egiteko aukerak eman behar dituzu eta baldintza egokiak jarri. Eta fruitu sendoak lortuko dituzu. Bestela, nekez. Gainera, monokultiboak edo soilik emaitza ekonomikoengatik baratzeari ustiatzeak, irudimenezko fruituen agortzea dakar”.

Euskara, bigarren mailan

ETBeko fikzioaren idazketaz arituz gero, heldu beharreko beste hari bat da hizkuntzarena. Euskaraz eskaintzen diren telesailetan ere, gidoiaren zati bat behintzat, gaztelaniaz idazten da maiz.

‘Goenkale’ izan zen urte askoan gidoilariak trebatzeko eskola. ‘Eskamak kentzen’ berriz, ETBk egin duen azken telesailetakoa bat. Nolanahi, fikzioa herren dabil euskal telebistan eta gidoilariak ez dute etxean non lan egin.

» Euskaraz eskaintzen diren ETBko telesailetan ere, gidoiaren zati bat behintzat, gaztelaniaz idazten da maiz

Yurre Ugartek argi du zer gertatzen den: “Euskara bigarren mailan geratzen da hain justu gizarte honetan, gehienetan, bigarren mailan geratzen den arrazoi berberagatik: lan katean euskaraz ez dakiten profesionalak daudelako, eta ikus-entzunezkoetan, askotan, piramidearen goiko aldean gainera”. Gidoilari

bakarra izan denean, euskaraz idatzi du gidoia Ugartek, baina *Goenkalen* eman zituen urteetan, adibidez, ez zen horrela izan: “*Goenkalen*, ni aritu nintzen aurreneko urteetan, bukaerako gidoia euskaraz zen. Elkarrizketak, azken finean. Gidoiaren beste atal guztiak ez: argumentua, eskaletak, tratamentuak...”. Gaur egun aldiz, lantalde profesional euskaldunak osatzea posible dela dio, badagoela talentua eta esperientzia.

Uste berekoa da Lezertua, nahiz eta (ekoizlea madrildarra zela-eta) berak ere *Eskamak kentzen* gaztelaniaz idatzi zuen. “Bertsio definitiboa gaztelaniaz ateratzen zen, eta itzuli egiten zuten gero. Baina sentitzen nuen prozesu horretan zerbait galtzen zela, nahiz eta itzultzaileek oso lan ona egin; emaitza ez zela, zehazki, nik nahi nuena”. Badu, behingoz, hasi eta buka euskaraz aritzeko gogoia.

Nazioarteak salbatuko gaitu?

ETBko goi-karguen azalean ere jarri ditugu gidoilariak, euskal telesailak piztuko lituzkeen formularen bila. Ugartek uste du baliabideen ikuspegitik gero eta

» YURRE UGARTE:

“Sortzaile emankorrek nahi badituzu, baratzea landatu, erein, ureztatu, edo hitz batean, zaindu behar duzu. Lan egiteko aukerak eman behar dituzu”

» IÑIGO LEZERTUA:

“Baditugu kokapen interesgarriak, gertaerak, zer kontatua... Ez dago aitzakiarik. Jendea martxan jarri behar da, dinamikak sortu, eta marka propio bat garatu”

errazagoa dela lan txukunak egitea, eta horrek, teoriarik, telesail eta film gehiago egitea ekarri behar lukeela. Horregatik haserrarazten du ETBn horren fikzio gutxi aurkitzeak: “Azken finean, edo guk kontatzen ditugu guk sortutako istorioak, edo beste batzuek kontatuko dizkigute, bai geureak eta bai haienak”. Uste du, kontrakoa esaten den arren, egon badaudela fikzioa egiteko baliabideak, eta gaur egun ETBk duen audientzia maila ikusita, dena dagoela irabazteko.

Lezertuari aldiz, iruditzen zaio Danimarkaren adibidea jarraitu behar litzatekeela: bost miloi biztanleko herrialdea izanagatik, nazioartean arrakastaz emititzen diren hainbat thriller egin dira bertan nordic noire estilokoak, *The Bridge* kasu. “Guk hemen, oso toki ikusgarri eta bereziak ditugu, hiriburuetatik gertu gainera, eta leku paregabea da grabaketak egiteko. Baditugu kokapen interesgarriak, gertaerak, zer kontatua... Ez dago aitzakiarik. Jendea martxan jarri behar da, dinamikak sortu, eta marka propio bat garatu, nazioartean ere interesgarria izango dena”. ■

Kalean da irail-urriko

aizu!

- Gasteizko kultura, kartografiatua
- Leo Turiño, AEK Jendea
- Reborn panpinak, errealismoaren mugan
- Biba!, euskal kulturaren eragiten
- DJ Bull, arin-arin

Urte osoko harpidetza (Hego Euskal Herria eta Espainia) **29 €**

aizu.eus

Jose Ignacio Agorreta

Badoan munduari begira

(2016)

Olíoa oihalean. 80 x 60 cm

Xabier Gantzarain
@gantzarain

Ez du hitzaren makulurik behar, ez du makulurik nahi bere lanarentzat Jose Ignacio Agorreta Beaumontek (Iruñea, 1963ko irailaren 2a). Udara honetan Iruñeko Zitudelan eduki duen erakusketan, bere lanek ez daramate izenbururik, ezta “izenbururik gabe” ere, ezer ez. Lana bere biluzian bada nahikoa zirraragarri, iradokor. Katalogoan ere testu gutxi dator, teoria arranditsu eta epatanterik gabe, eta hala ere, edo horregatik, badoan munduaren zutarrak bezain sakon.

Pello Lizarralderenak dira katalogoko hitzok: “Denak joan ziren, eta ez dago itzul daitezkeela uste duenik. Batzuei

hondamen nabarmenak, horma eta tei-latu lurreratuek eragozten diete itzultzea; besteei hautsak, betiko tokian utzi zituzten objektu haiek baltsamatu dituenak”. Ez alferrik, aukeratu izan ditu Pello Lizarralde bere liburuaren azaletarako Agorretaren lanak.

Oso gauza zaila lortzen du artistak: objektuak, etxeak eta bizitzak baltsamatu dituen hautsa erakustea pinturaren bidez. Argia bera ere hauskara da koadroetan, hondamen eta abandonuaren giroa ekartzen du maisuki koadroetara. Eroritako etxeak, abandonatuak, armairu hutsak, gela hutsak, sukalde hutsak... Geratu diren objektuak pintatuz erakus-

ten du ausentzia, falta dena, joan dena, berriro itzuliko ez dena.

Alberto Barandiaranek aipatu zuen *Berriako* artikuluan batean: “Agorretak bizi isila irudikatu du gela huts hauetan: goiz arrunt bat; arratsalde aspergarri batek utzitako giroa; ezerezaren osteko lasaitasuna. Gerta zitekeenaren nostalgia irakurtzen da mihiseetan, iradokitzen diguna gauza hurbilenetan denborak utzitako arrastoan egon daitekeela gure memoria: pareta higatuan, aulki abandonatuan, leiho ondoko errezele urratuan, harri pilatan”.

Ikuslearen memoria pizten duten lanak dira Agorretarenak. ■

KULTURKRITIKA

» LIBURUA

Bide zuzenaren hartxintxarrak

Amaia Alvarez Uribe

Azken bi urteotan testu feministak euskarara ekartzeko lana areagotu egin da, horren adibide da Susa argitaletxeak martxan jarritako Lisipe saila. Oraingoan, bilduma honetako 3. argitalpena izango dugu mintzagai: Monique Wittigen *Pentsamendu heterozuzena*.

1980an argitaratu ziren lehen aldiz liburu honetan bildutako testuak, eta 1992an heldu ziren ingelesezko eta gaztelaniazko itzulpenak. *La pensée straight*, *The straight mind* eta *El pensamiento heterosexual* bihurtu zen orduan, eta euskaraz *Pentsamendu heterozuzena* itzuli dute. Eskertzekoa da “heterosexual” hitza “heterozuzen” bihurtu izana, hala gure jendartearen “erregimen soziopolitikoak” edo “ordena sinbolikoak” markatutako bide zuzena zein den esplizitatu egiten delako zapalkuntzaren kontzientzia esnatzeko xedearrekin: “Borroka hasi arte ez da ageriko egiten oposizioen errealitate gordina eta diferentzien izaera politikoa”.

Horretarako, ekintzaren oinarri izango den pentsamenduari ematen zaio bide orriotan hurrengoei erantzunez: Zer da emakumea izatea? Zer dira sexua eta generoa? Zer dago kontratu sozialaren atzean? Zein da gizateriaren parte eta zein ez? Erroetara joz, ideologiaren eta hizkuntzaren oinarrietara jotzen zuelako egileak errealitatea ulertu nahian, lesbianak emakumeak ez direla ondorioztatu zuen.

Izan ere, heterosexualitatea da jendartea egituratzen duen kontratu soziala, eta horren arabera, emakumeak eta gizonak daude, eskla-

Pentsamendu heterozuzena

MONIQUE WITTIG

Itzultzaileak:

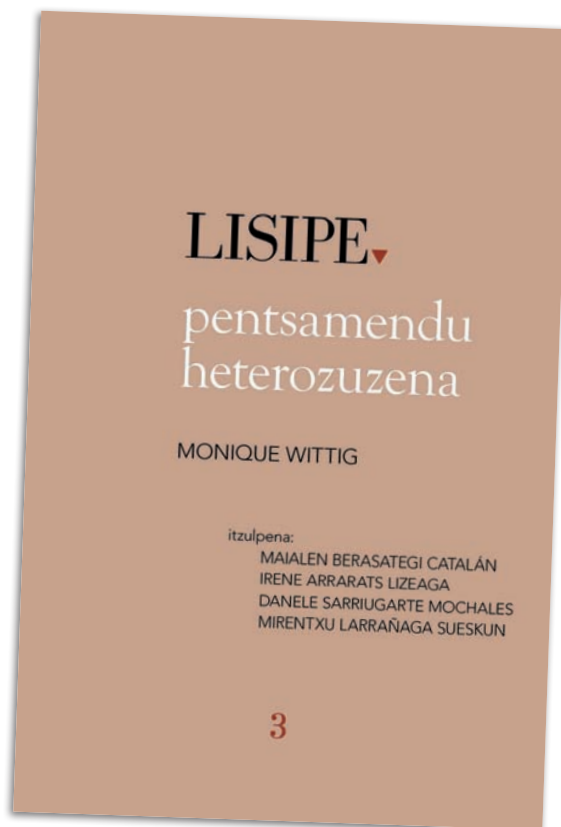
Danele Sarriugarte,

Irene Arrarats,

Maialen Berasategi

eta Mirentxu Larrañaga.
Susa, 2017 (Lisipe bilduma)

Monique Wittig idazlea
(Haut-Rhin, Alsazia
1935–Arizona, AEB 2003)

buak eta nagusiak dauden moduan, menderakuntza harreman bat osatuz eta denon bizimodua goitik behera baldintzatuz.

Bere garaiak inposatutako arau eta muga sozialak aztertu nahi izan zituen jendarteko “kide aktibo” bat bezala. Horren ondorioz, idazle gisa praktikara eraman zituen subjektibitatea, agentzia eta ahalduzkoa izenordainen erabilera berritzaileak eginez.

Euskal Herriko mugimendu feministan lesbiana feministek egindako ekarpena, *Gure genealogia feministak* liburuan diotenez, batik bat 1977-1997 tartean koka dezakegu, taldeak, sareak eta jardunaldiak antolatu baitziren ikusgarritasuna eta sexu askapena aldarrikatzeko. Hain justu Wittig-ek, lesbiana eta feminista, aipatutako deseraiketa lana proposatu zuenean. Ezagutu eta hausnar dezagun beraz aurreko belaunaldiak ikusi eta ikasitakoez eta ekar ditzagun gurera. ■

» DISKOA

Eskemak dotoreziaz apurtzen

Iker Barandiaran
@IkerBarandiara

SCB 2011 inguruan sortu zen Gasteizen, luzaroan Obligaciones taldea gidatu zuen Pela-ren ekimenez. Inguruan batu ditu Obligacioneseko gitarra jotzaile Anti, bluesean luzaroan aritutako Penike baxu jotzailea, Joseba B. Lenoir gitarra jotzaile handia eta David bateria jotzaile eskarmentuduna. Ordura arteko punk-rock eta rock-and-roll izerditsutik harago jo nahi zuten. Kantuak idazten hastearekin bat, *Gasteiz dirt capital* bilduman parte hartu eta entzuleoi pilulak eskaintzeko hautua hartu zuten single eran: *Angelines*, *Golden...* Taldekideak saltsa askotan daude (Marky Ramone, Willis Drummond, Tobacco Road...) eta taldea isilik izan da.

SCBren marka da bizitzaren gordintasunaren esentzia idazkera poetiko zein errealistez jantzita idaztea; eta oraingoan inoizko kantu politikoenak batu dituzte nazioarte globalizatuko miseria eta bidegabekeriei erreferentzia eginez. Kide gehienak rock izerditsutik datoz eta hori ezin da geneetatik ezabatu; gainera, harro dira gaztaroko -bertako- punkaz, baina horiei koordinada desberdinetako erritmo eta melodiak gehituta, emaitza ezohikoa da, aberatsa.

Solo tú singlea izateko jaio da: elegantea, itsaskorra, sugerentea, rock argentinarra go-gora dakarrena. *Pastillas de jabón envueltas en toallas* jostariagoa da, erritmoak apurtu eta jazzera hurbilduz. *Fuego* Martha & The Vandellas-en berrirakurketa da, eta hondartzak, neska koroak eta glam-rocka ekarri dizkit gogora. *Quiero un rehén*-ek ere asko du erritmoak apurtzetik. *Nadie te ayudará* balada punk-roc-

Hay un plan trazado desde arriba que se llama...

SUMISION CITY BLUES

Autoekoizpena, 2016

keroa da, gazi-gozoa. *Moscas en la carnicería*-k bere egiten du Eskorbutok egin nahi lukeen opera-rock-aren esentzia. *Beirut city boogie* itzela da: punk-rock-and-rollaren urgentzia eta Eskorbutoren espiritua dauzka, ilegales taldeak hastapenean idatzi nahiko lukeen tankeran. *Insomnio* kantak Nick Cavekin amets gaiztoak izatera eraman gaitu. *La guerra* 60ko hamarkadatik edaten duen power-pop garage-roa da. *Esperándola y deseando que no venga* rhythm&blues jostaria. Eta, azkenik, *Obedece*-k hainbeste zor diogun Australiako rockari gorazarre egiten dio. ■

Sumision City
Blues taldea.

BUZO

Hor dira geure paperak

Patxi Larrion

@plarrion

ARGAZKIA: ARITZ IBAÑEZ LUSARRETA

JOANIKOT PASTORALA

Joana Etxartek idatzia, Jean Pierre Recaltek zuzendua eta Altzai eta Lakarriko herriek jokatuak. Iruñeko Baluarten, irailaren 10ean..

Hiri Buruzagian behar zuen. Altzai eta Lakarriko herritarrek Iruñeko Baluartan eman zuten pasa den igandean Joana Etxartek idatzi *Joanikot* pastorala. Testuan nonahi ageri da geure imajinarioa. Bai, Iruñean behar zuen.

Euriak eragotzi zuen karrika-ingurua. Ezin izan genuen Arberoko Joan Frantziako ataritik Baluartera promenatzen ikusi. 1521ean Donibane Garazin atxilo hartu eta Iruñean laurdenkatu zuten Joanikot kapitaina, eta, patuaren kiribilak, konkistatzaileek XVI. mendean erai-ki bastioian haragitu zen geure imajinarioa Arberoko Joan eta emazte Oztako Maiaren eskutik.

"Joanikot izan zen erruduna". Aldame-nekoa mintzo zait, nonbait pastoralaren sujeta gogoan semeari Joanes paratu zioten. Liburuxka lagun, nonahi atzeman ditugu Nafarroa Garaia eta bereziki Iruñeari egindako erreferentziak, horietako batzuk geure iruditerian berriki txertatu direnak, Jerusalem galduta kasurako. Bestalde, pastorala honen geografia marrazten ahalegindu gara,

eta esanguratsua oso begitandu zaigu Arberoa-Ozta-Tebas ardatzarena.

"Prozesu hori ikusia dut". Artxiborako tirria du lagunak eta patua ageri da berri ere, pastoral batean, Altzai-Lakarri, Mañuetan edota Etxalarren, prozesua da gakoetako bat, prozesua da berritasun gutxien ametitzen duena, eta Nafarroako Konkista ikertzean prozesuak, epaiketak izan dira informazio iturriak behinena. Etxarteren balizko iturriak zerrendatzen ahalegindu gara, baina berehala uxatu dugu ariketa, afera ez baita Altzai-Lakarrikoek J. M. Lakarriaren liburuak ezagutzen ote dituzten, Pedro Esarte edota Peio Monteanoren ikerketen berri ote duten... Joanikot pastorala historian murgiltzeko era gustagarria ere izan daiteke, eta pasa den igandean Iruñeko Baluartan, epaiketa guzien gainetik, imajinarioa garaile atera zen.

"Hori oparia egin digutena!". Ez diot berehala ulertu, *Iruñar jente fierrak* es-tribilloaz ohartarazi dit lagunak, godale-ta eskuan kantatzeko moduko ereserkia iruditu zaio Joanesen aitari, hurrengo

Sanferminak izanen ditu gogoan, menturaz txikitoak.

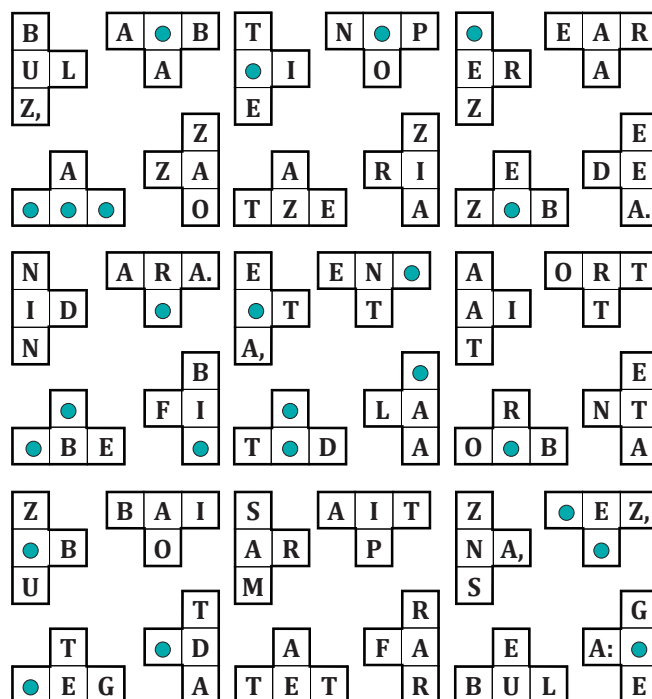
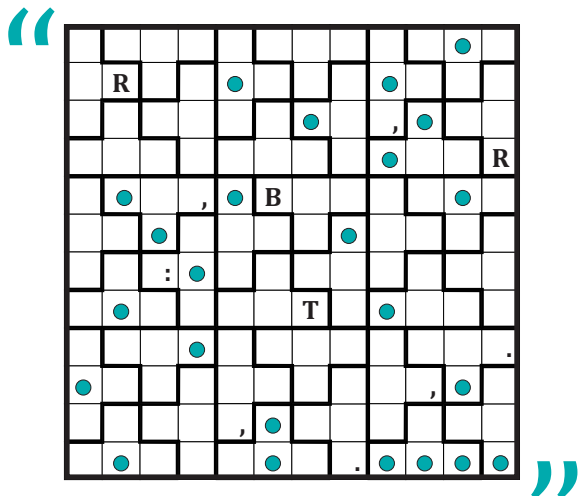
"Horiek feriatu behar ditut". Arizale baten galtzak ditu aipagai. Diseinu kon-tuetan iaioa da bera, arizaleen arropa merkaturatzea proposatzen ari ote den otu zait. Ez zen munta txikiko berritasuna izanen. Berrikuntza izan dugu hizpi-de, bera alde, osotoro alde, eta 2014ko maiatzaren 17an Etxekopar-Lougaroten *Ederlezi* pastoralaren kari gertatu pasadizoa ekarri du gogora.

Larunbata da, bazkalondoan ari gara Iruñeko Duguna taldearen egoitzan, ipar-haizea lagun ezin izan ditugu eszenatokia edertzen duten oihaletan ezarri. Ordu bete falta da pastorala Iruñeko Burgoen plazan eman dezaten. J. Christophe mahaitik altxatu eta kanpora joan da, behin karrikan espaloien goiko alde hobetsi du luzaketak egiteko tenorean, nire presentzia ohartu eta Iruñeko Artxibategi Nagusiari begira baieztapenetik duen galdera egin dit: "Hor al dira geure paperak?"

Bai, bertan dira geure paperak. ■

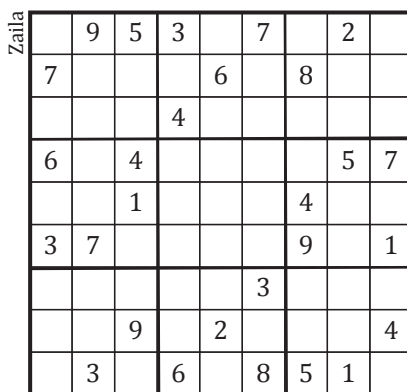
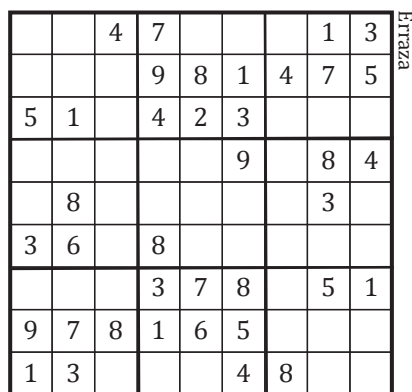
Puzzlea

Koka ezazu pieza bakoitza dagokion tokian eta Juan Garzia itzultzaileak esandako esaldi bat irakurriko duzu.

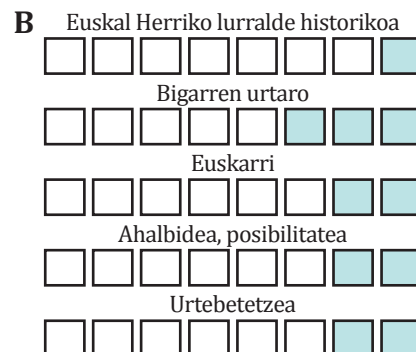
Sudokuak

Bete itzazu gelaxkak 1etik 9rako zenbakiak idatziz, zutabe, lerro eta 3x3ko koadro bakoitzean errepikatu gabe.

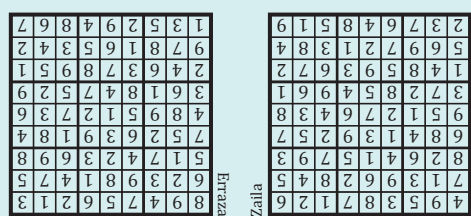

Azkenak

Koka ezazu erantzun bakoitza bere tokian.
Koloreztatutako laukietan egokitutako
hizkiak batuz Bizkaiko bi hondartzaren
izenak lortuko dituzu.

Ebazpenak

"Puzleak: "Sortzearen parte bat tormentua da, fabulaztea bera ez, baina bai gero idaztea: zailantzez beteeta egoten baitzara. Itzulpena, berriz, desafio bat da".

Azkenak: A: Gaimnazal, jendetza, izugarri, begitradu, probetxu. (Laidatxu)

B: Nafarroa, udaberri, sostengu, ahalmena, urtemuga. (Aritigunaga)

Hanna Lantto. Hizkuntzalaria

Helsinki bizi da Hanna Lantto (Helsinki, Finlandia, 1981), baina ia urtero Euskal Herrira etorri eta bizpahiru hilabete eman ohi ditu gurean. Euskararekiko jakingura 2000. urtean piztu zitzaion eta, ondoren ezagutza, erabilera eta ikerketa etorri ziren. Euskaldunen hizkuntza ohituren behatzaile, duela bi urte doktorego tesia egin zuen *euskano*-aren gainean eta, egun, hiztun berriak aktibo bihurtzeko prozesua ikertzen ari da.

“Bereziki interesatzen zait hiztunek nola eraikitzen duten Bilboko euskara informala”

Jabi Zabala

@sarean

ARGAZKIAK: INIGO AZKONA

Isiltasuna

“Askotan arau sozialak apurtzen ditut, nahi gabe. Adibidez, finlandiarrok oso eroso gaude isiltasunean, ez dugu sentitzen une isilak betetzeko beharrik. Nire Euskal Herriko lagunak batzuetan urduri jartzen dira horregatik. Gogoan dut gau batean lagun batekin etxerantz gindoazela. Ni nire artean pentsatzen ze pozik nengoen, ze polita zen gaua, zelako lasaitasuna inguruan... Eta lagunak bat-batean: ‘Baina zer duzu? Oso nekatuta zaude ala? Zergatik ez duzu hitz egiten?’ Behin baino gehiagotan gertatu zaizkit antzeko gauzak”.

Nolatan hasi zinen euskara ikasten, eta nolakoa izan da zure ibilbidea euskaran?

Hispaniar filologia ikasten ari nintzen 2000. urtean Helsinki. Nire katedradunak euskaraz bazekien eta lehenengo ikasturtean ikastaro txiki bat eman zigun. Metodo bereziak zituen hark, buruz ikasgarazi baitzigun Aita Gurea. Uler-tu gabe ere, euskararen soinua gustatu zitzaidan. Aurretik banuen euskararen berri, izan ere, Finlandian, unibertsitatean sartzeko azterketan linguistika ikasi beharra dagoela eta, euskara ageritzen ikasgaian, hizkuntza irla delako eta egitura interesgarriak dituelako.

Ordurako poliglota zinen. Zenbat hizkuntza dakizu?

Hizkuntza askoren oinarritzko ezagutza dut, baina bederatzi menperatzen ditut. Hala ere, guztiak ez daude aktibatuta aldi berean. Adibidez, portugesa C2 azterketa egin dut, baina oraintxe norbaitekin hitz egiteko beroketa beharko nuke. Egunero bost hizkuntza erabiltzen ditut orain: gaztelania, euskara, ingelesa... Etxean suomiera eta estonia erabiltzen ditut, senarra estoniarra dudalako.

Zerk erakarri zintuen euskarara hurbiltzeko?

Soinua gustatu zitzaidan, fonologia, eta batez ere eraikuntza, aditz laguntzailearen sistema, ergatiboa. Badira gustatzen zaizkidan hitz eta izen batzuk: baserritarra, Larrabasterra... Hizkuntza minorizatuak beti interesatu zaizkit, unibertsitateko nire lehenengo urtean uraldar hizkuntzak ikasi nituen eta euskara, horiek bezala, ez da indoeuroparra.

Finlandiera ere ez da indoeuroparra baina ez dago bakarrik.

Bai, uraldar hizkuntzen multzokoa da suomiera edo finlandiera, estonia, eta hungaria dira ezagunenak baina Errusian uraldar hizkuntza asko daude. Laponiako samiera hizkuntzak ere familia horretakoak dira.

Bilboaldeko euskaldunen *code switching* edo *euskano*-a ikertu zenuen doktorego tesian.

Sailkapen asko daude eta kode alternantziaren inguruan eztabaidak daude funtzio pragmatikoak izan behar dituen edo ez. Niretzat zabala da kontzeptua, agian

ezin izango dut hori zientifikoki justifikatu baina niri gehiago interesatzen zait hizkuntzan gertatzen dena, eztabaida terminologiko horiek baino; adibidez, bilbotarrek nolako elementuak erabiltzen dituzten erdaratik hartuta. Diskurtsoaren markatzaileak ia beti erdaraz dira: *eske, aber, osea...* gaztelania pragmatikoki hizkuntza gailena delako. Batzuek diote hori kode alternantzia ez dela, baina... Hitz arruntak eta gordinak ere erdaratik hartuta erabiltzen dira.

Tesian Arratiako eta Bilboaldeko euskañol-ak alderatu zenituen?

Ez, euskaldun zaharrak eta euskaldun berriak alderatu nituen. Arratiako euskaldunek *code switching* gehiago egiten zutela konturatu nintzen. Bilboaldean bizi diren euskaldun zahar asko ez dira jatorriz bilbotarrak, eta Bilbon ere gehiago erabiltzen dute *code switching* hori euskaldun berriek baino. Hitzun berriek, aldiz, gehiago bereizten dute noiz ari diren erdaraz eta noiz euskaraz. Zaharrek ez bezala, agian uste dute *euskañol*-a erabiliz gero jendeak pentsatuko duela ez dakitela euskaraz ondo. Hiz-

"Hitzun berriek askoz gehiago bereizten dute noiz ari diren erdaraz eta noiz euskaraz. Hitzun zaharrek berriz, hizkuntzaren autoritatea sentitzen dute, kode alternantzia egin arren inork ez duela zalantzan jarriko euren euskalduntasuna."

tun zaharrek hizkuntzaren autoritatea sentitzen dute, kode alternantzia egin arren inork ez duela zalantzan jarriko euren euskalduntasuna.

Zerbaiten adierazle da *code switching* hori, diglosiaren testuinguruan?

Egoera arruntetan askoz gehiago egiten da kode alternantzia. Akaso gaztelaniaren nagusitasunaren adierazle da, azken finean Bilbon jendeak euskaraz ari denean egiten baitu *euskañol*-a. Euskara informala elebiduna da eta gaztelania informala, aldiz, elebakarra. Leku euskaldunago batzuetan entzun dut kode alternantzia euskarara jendea gaztelaniaz ari denean.

Orain beste ikerketa bat duzu esku artean, beste ikerlari batzuekin batera.

Ezin dizut askorik aurreratu, baina jendea

hiztun aktibo nola bihurtzen den ikertu nahi dugu. Adibidez, lagun askok euskaltegian ikasi arren gero ez dute erabiltzen, baina beste batzuek bai. Guri interesatzen zaigu nola batzuek ematen duten urrats hori, ikasleak izatetik nola pasatzen diren erabiltzaile aktiboak izatera, zer nolako prozesuak eta eraginak izan dituzten. Niri bereziki interesatzen zait hiztunek, batez ere batua ikasi dutenek, Bilboko euskara informala nola eraikitzen duten, horretarako kode alternantzia egiten duten, bizkaiera erabiltzen duten...

Zenbat Gara elkarte hartu duzu ikerketa gunetzat, zergatik?

Taldeak aurretik pentsatutako esparruetako bat zen eta niri toki oso aproposa iruditu zitzaidan ikertzeko. Kafe Antzokia nire Erasmus garaitik ezagutzen nuen, kontzertuengatik eta giro euskaldunagatik, baina ez nuen ezagutzen atzean zegoen guztia: Gabriel Aresti euskaltegia, irratia, argitaletxea... Bilbon bertan dago eta oso ondo integratzen ditu ikasleak. Euskaldunei, oso zahar zein oso berriei, euskararen mundua eskaintzen die, aktibatu egiten ditu. ■

“Zer jartzen du zure DNlak?” galderak dagoeneko kataluniar independentista bat konbentzitu du oker dagoela

“Ez dakit nola ez nintzen lehenago konbenturatu, espainola naiz”, adierazi die kazetariei Angels Silva gironarrak. Okindegian ondoan zeukan beste bezero unionista bat politikaz eztabaidan hasi zitzaion CUPEkoa izateko itxura zeukala ikusita, eta elkarrizketaren puntu beroenean galdetu zion: “Zer jartzen du

zure DNlak?”. Ordura arte inoiz ez zuela begiratu aitortu du Silvak. “Harrituta geratu nintzen, letra larriz jartzen du ‘España’, baina ez dakit, inoiz ez nuen ikusi”. Espainola dela jakiteak sentsazio arraroak eragin dizkiola dio: “Orain sentitzen dut nik daukadala arrazoa beti, ez dakit, igual pasako da hori ere”.

SAREAN ARRANTZATUA

Guardia Zibilak jarraitzen du hautestontziak aurkitu ezinik

Pertsonalaren ordutegi presentzialean itxaroten ari izango zaizu gidaria

Anari entzunda tristatzen ez den gizaseme bat aurkitu dute EHUKo ikerlariek

Felix Irribarria izena du EHUKo biologo talde batek ezustean aurkitu duen espezipimen jator eta bitxia. “Animalia arraroak aurkitzea da gure espezialitatea, –behin bi buruko txakurra aurkitu genuen; buruetako bat falta zitzaion, pena–, baina Anariren kontzertuetatik

pozak txoratzen ateratzen den norbait... sekula halakorik!, aurrekari penalik gabeko aurkikuntza da”, azaldu digute zientzialariek.

Irribarriak benetan euskaraz dakiela egiaztatu ondoren, koitaduari hamaika proba egin dizkiote Leioako campuseko

laborategi ilun batzuetan. “Ez dugu ezer aurkitu ordea, itxuraz pertsona arrunta da”, aitortu dute doktoreek, malko artean. “Ez, negarra ez da ikerketak aurrea ez egiteagatik”, argitu digute, “Ametzen eraiste neurtua zortzi aldiz jarraian entzuteagatik baizik”.

Euskara ikasiz

MUNDU BAT IRABAZI

Lagun gehiago, beste kultura bat,
aukera berriak, gauzak ikusteko beste modu bat...
Euskara ikasiz, mundu oso bat irabazten duzu. Zeurea.

**MATRIKULATU EUSKALTEGIAN EDO AUTOIKASKUNTZA ZENTROAN
IRAILAREN 29a BAINO LEHEN**

**Euskara,
bihotzetik ezpainetara**

www.BihotzetikEzpainetara.eus

*Euskadi,
auzolana*

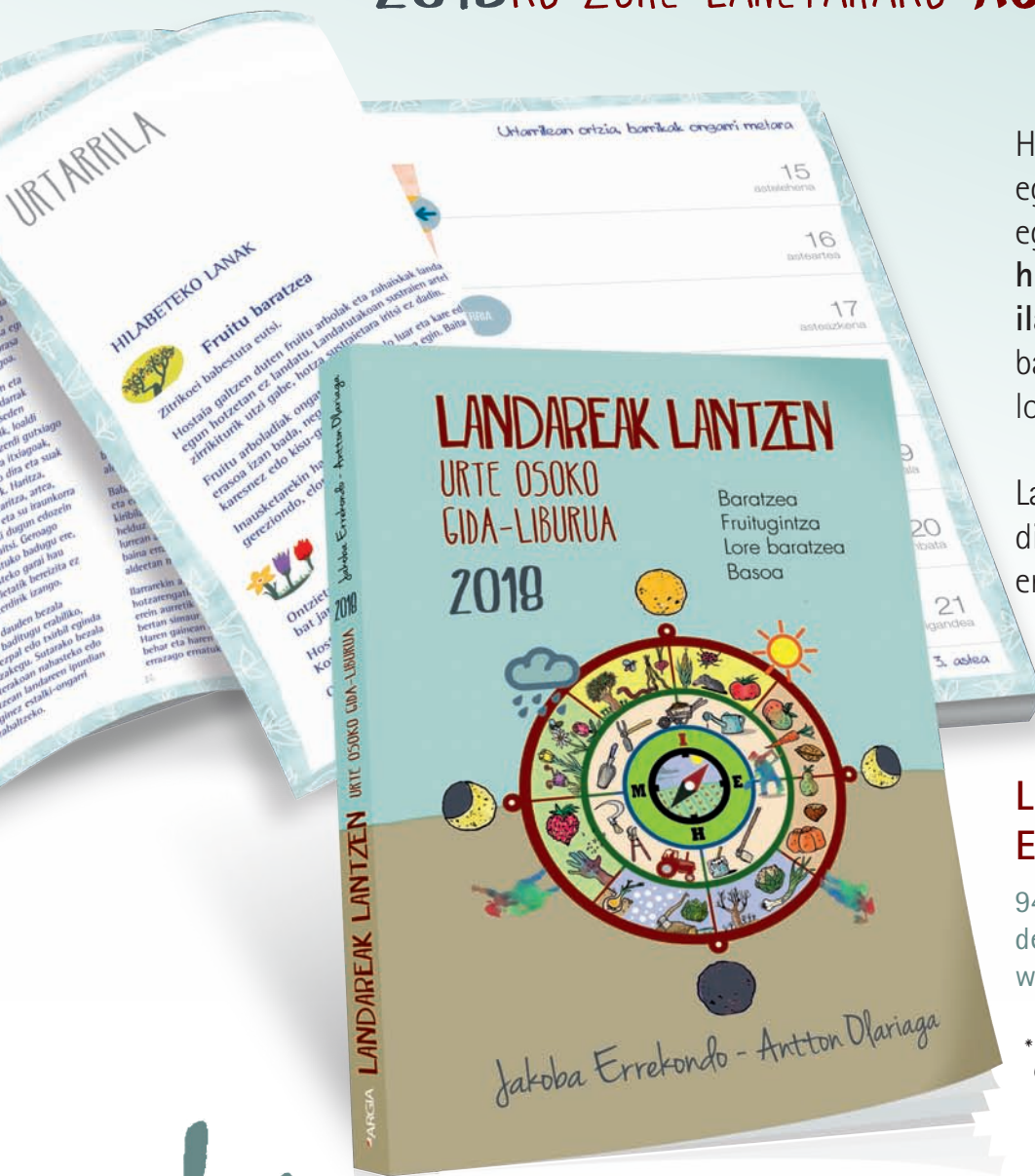

**EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO**

Jakoba Errekondoren liburu berria
Antton Olariagaren ilustrazioekin

LANDAREAK LANTZEN

2018ko ZURE LANETARAKO AGENDA

Hemen duzu urte osoan
egin beharreko lanen
egutegia, **saso**i bakoitzari,
hilabete bakoitzari eta
ilargialdiari lotuta:
baratzean, fruitu arboletan,
lorategietan eta basoan.

Lan hauek noiz eta nola egin
ditugun jasotzeko aukera
ematen du agenda honek.

**LIBURUA
ESKURATZEKO***

943 371 545
denda@argia.eus
www.argia.eus/denda

*Jakoba Errekondok sinatzeko aukera